

**KOLEKTIVNĚ PROTI KAPITÁLU
A MOUVEMENT COMMUNISTE**

EGYPT 2011:

POKUS O DEMOKRATICKE

POVSTÁNÍ.

HISTORICKÝ KOMPROMIS

Tento text vychází ve třech jazycích, v angličtině, češtině a francouzštině, a není to proto, že bychom byli tak výkonní překladatelé. Je to proto, že je výsledkem společné práce soudruhů z Kolektivně proti kapitálu, Mouvement Communiste a dalších. Doufáme, že tento první krok směrem ke společné politické aktivitě bude potvrzen a posílen procesem další spolupráce, která bude směřovat k unifikaci a centralizaci komunistů a komunistek.

**EGYPT:
POKUS O DEMOKRATICKÉ POVSTÁNÍ
SKONČIL HISTORICKÝM KOMPROMISEM**

napsaly skupiny Kolektivně proti kapitálu (KPK)
a Mouvement Communiste (MC)

v únoru 2012 vydalo KPK

www.protikapitalu.org

www.mouvement-communiste.com

OBSAH

CO SE STALO V ROCE 2011

Úvod.....	4
Sociální hnutí.....	5

KONTEXT SITUACE V EGYPTĚ

Několik důležitých ekonomických údajů.....	7
Úvod.....	7
Ekonomický růst stojí na vratkých základech.....	9
Transformace egyptské ekonomiky.....	10
Struktura egyptské ekonomiky.....	12
Ryhlý populační růst.....	17
Role armády v ekonomice.....	19
Plíživý útisk žen.....	19
Trocha historie.....	19
Trvalý půvab náboženství.....	21
Ženy: otrokyně mužů.....	21
Zločiny ze cti.....	22
Nižší status.....	23
Omezený přístup ke vzdělání.....	23

TROCHA GEOPOLITIKY

Hazard Spojených států.....	24
Proč Turecko a ne Egypt?.....	25

PILÍŘE SPOLEČENSKÉHO KOMPROMISU

Armáda a její moc.....	28
Organizace egyptské armády.....	28
Rozpočet.....	28
Struktura.....	29
Několik historických faktů.....	29
Vývoj.....	30
Ekonomická moc armády.....	30
Muslimské bratrstvo a jeho moc.....	31
Dlouhá historie.....	31
Návrat na scénu.....	33
Dnešek.....	37

Opozice: vakuum	41
Politické strany.....	41
Odbory.....	43
NA STRANĚ DĚLNICKÉ TŘÍDY	
Stručná historie dělnických bojů v Egyptě	44
Zpátky do devatenáctého století.....	44
Pokus o buržoazní revoluci.....	45
Po dosažení nezávislosti (1952-1984).....	46
Od hladových nepokojů k Mubarakově pádu.....	48
Nedávné boje dělnické třídy	49
Úvod.....	49
Chronologie.....	49
Pokus o analýzu.....	63
ZÁVĚR	
Demokratické požadavky, svoboda a komunismus	66
Co bylo spouštěčem dění?.....	66
Jaké byly hlavní požadavky?.....	67
Co dělala v rámci tohoto hnutí dělnická třída?.....	67
Dělníci a utlačované třídy.....	68
Co by mohlo následovat?	69
Stručné shrnutí aktuálního vývoje.....	69
Politické scénáře.....	69
Mezinárodní prostředí.....	70
Dělnická třída.....	71
LITERATURA	72

CO SE STALO V ROCE 2011

Úvod

Během vlny nepokojů a povstání, která začala v prosinci 2010 otřásat arabskými zeměmi, byl Egypt po Tunisku druhou zemí, která se objevila na scéně. Egypťské události se ale od oněch tuniských dramaticky lišily, nejen vzhledem k velikosti země a jejímu geopolitickému významu, nejen kvůli počtu mrtvých (864) a zraněných (asi 9 tisíc) a nejen kvůli odlišnému ekonomickému zázemí a kapitalistickému rozvoji, ale hlavně kvůli dvěma hlavním aktérům změny režimu. V Egyptě udával událostem tempo od počátku masových protestů (nepodílel se však na jejich zahájení) společenský kompromis mezi armádou a Muslimským bratrstvem. Na rozdíl od Tuniska v Egyptě nebyly schopny hrát žádnou roli odbory (zatímco v Tunisku UGTT ano) – a už vůbec ne politické strany.

Tento kompromis je přitom stále v platnosti, jak v březnu 2011 ukázal výsledek referenda o ústavních reformách. Jenže, tak jako při každém kompromisu, se každý z partnerů snaží posunout rovnováhu ve svůj prospěch na úkor druhého. V tomto stísněném rámci se snažilo hnutí proti Mubarakově režimu a za demokratické požadavky najít svou cestu, až dosud však nebylo schopné, navzdory mnoha pokusům, limity, jimiž trpí od samého počátku, překročit. Zůstává zoufalou menšinou, která není schopná obsáhnout všechny vrstvy egyptské společnosti, včetně těch nejchudších z chudých, kteří žijí v káhirských slumech, nemluvě o chudých venkovanech, kteří stále tvoří 40 procent populace.

Dokonce ani jde-li o dělnické části egyptského proletariátu, nejsou čísla nijak povzbuzující. Ano, musíme zůstat u povrchních charakteristik z médií ala „stávky“, „nespokojenost“, „něco se děje“ – a nedostatek podrobných a přesných údajů je samozřejmě velké břímě, které nám brání vykreslovat definitivní závěry – můžeme však říci, že dělnická třída (ačkoliv v Mubarakově svržení její váha hrála, spolu s jinými faktory, roli) neorganizovala, zatímco jinde stávky probíhaly, žádné stávky nebo kvas v důležitých odvětvích, jako jsou továrny ve vlastnictví armády a sektor průmyslového turismu.

Egypt je na Středním východě důležitý jak z geopolitických, tak z náboženských důvodů. Spojené státy mu věnují důkladnou pozornost. Jsou si velmi vědomy toho, co se stalo v Tunisku; upřednostňují reformy shora a přejí si vidět Muslimské bratrstvo spíš jako participující součást kompromisu než v urputné opozici. Dění v Egyptě se jich týká i proto, že se v sunnitském světě Káhira snaží znovu získat převahu nad Mekkou a Saudskou Arábií, která je v této oblasti stále nejsilnějším partnerem USA.

Jisté je, že v žádné z arabských zemí včetně Egypta lidé nebojují za komunismus (cokoliv si pod oním slovem můžeme představit, přinejmenším alespoň

beztržní společnost): bojují za demokracii. Na základě pečlivého prozkoumání toho, co se v oněch zemích odehrává, a to dokonce i pod okovanou botou stále mocné armády, poté musíme vysvětlit, co demokracie a demokratické požadavky znamenají. Proto (a též proto, že hlavní aktér přechodu ke komunismu sám o sobě v první frontové linii boje schází) se musíme ptát, jestli je demokracie „puškou na ramenou proletariátu“ nebo „nejlepší kapitalistickou pastí, jak proletariát pohřbít“. Možná je něčím mezi tím.

Sociální hnutí

Hned na začátku musíme vyjasnit věc, která byla často zmiňována ve světových médiích i mezi aktivisty, a sice otázku takzvané internetové revoluce. Zcela jistě to revoluce nebyla. Pádem Mubaraka se nezměnil ani stát, ani společenské vztahy na pracovištích a mimo ně. Pokud jde o internet, nikdo nemůže popřít, že ho lidé používali ke svolávání lidí na demonstrace. Když však zohledníme počet lidí, kteří na něj mají přístup,¹ je zřejmé, že jeho prostřednictvím se do hnutí zapojilo jen velmi málo lidí. Je jasné, že (omezený) přístup k internetu není jediný způsob, jak lidé mohou společně komunikovat a shromažďovat se. Pokud už chceme zdůraznit nějaký znak únorových událostí, pak je to počet mrtvých a zraněných lidí. A ten ukazuje, že cena, kterou hnutí platilo, neplatilo na internetu, ale v krvi, kterou odvážní demonstranti prolévali.

Většina egyptského obyvatelstva se „spektáklů revoluce“ neúčastnila. Dělníci se stálým zaměstnáním se účastnili akcí na pracovištích, mnoho z nich se pustilo do otevřených stávek zahájených kvůli tradičním požadavkům kolem mezd a pracovní doby. Nejvíce stávek bylo ovšem namířených proti manažerům a odborovým byrokratům až příliš spojeným se šéfy a starým režimem.

Dělníci se stálou prací však tvoří v egyptské dělnické třídě jen menšinu. Na předměstích a v chudých čtvrtích převažuje neformální šedá ekonomika, o níž toho ale víme jen málo. Právě v těchto lokalitách došlo na začátku hnutí k útokům na policejní stanice a k jejich vypalování, zmizely dokonce nějaké policejní zbraně, nikdo je ale nikdy nepoužil. Tento odpor proti policii byl vždy jen defenzivním jednáním, které přišlo poté, co policie zaútočila jako první. V Suezu se demonstrující dělníci střetli se soukromou ochrankou jednoho z nejbohatších šéfů (majitel továren, televizních stanic a prodejní sítě luxusních automobilů). Když se demonstrace dostala blízko jedné z prodejen drahých aut, začala ochranka „kvůli ochraně vozů“ bez varování střílet. Kanceláře onoho šéfa se následně staly na tomto i dalších místech ve městě terčem útoku demonstrantů.

¹ Podle údajů Světové banky měly v roce 2009 počítače 4 procenta populace v Egyptě, a to včetně pracovníků, připojení internetu mělo 1 procento. (Viz <http://www.tradingeconomics.com/egypt/personal-computers-per-100-people-wb-data.html>) Data společnosti Pyramid Research uvádějí, že počítače má 10 procent obyvatelstva, stejný počet lidí má podle tohoto zdroje také internet.

Jestliže je už nutné mluvit o násilí, musíme vstoupit do tajemné říše *baltaguye* – gangsterů z podsvětí využívaných státem, aby udrželi víko společenského tlakového hrnce zavřené – kde se vše odehrává v tajnosti, nikdy ne otevřeně.

V těchto místech panuje atmosféra kvazi-riotů doprovázených boji mezi jednotlivými lokalitami. Jde o *thar*, druh hromadné krevní msty. Tyto střety zahrnují docela často koptské křesťany a muslimy žijící v různých zónách. Pochopit podstatu těchto konfliktů je velmi těžké. Gangy, jichž využívali pohlaváři padlého režimu, přitom stále operují.

Nezdá se však, že by tyto konflikty nějak narušovaly chod ekonomiky. Ve srovnání s děním v dalších zemích Maghrebu totiž mládež v Egyptu jen nebloumá po ulicích. Nenačtete tam *hittisty*, mladé nezaměstnané, kteří se obvykle masově účastní začátků nepokojů. Obrovská chudoba je v Káhiře často spojená s velmi čilou aktivitou. Jde většinou o neformální drobné kšeftíky, například o distribuci zboží dováženého z Číny.

Tato situace však nevytváří žádnou všeobecnou revoltu – stát je daleko a vykořisťující vztahy se rozpouští v neformální ekonomice. Společenské nepokoje jsou výrazem reorganizace ekonomiky, ale tato reorganizace je stále kontrolovaná různými režimními pohlaváři. To je přesně to, co se stalo v 90. letech. Nový establishment tehdy vystřídal staré hodnostáře, aby zavedl novou hierarchii islámského systému výpalného.

Egypt není Alžírsko, sociální smír tam nemusí vynucovat těžce vyzbrojené policejní zásahové jednotky. Chudí lidé v Egyptu ve své většině společenský řád přijímají. Jejich hlavním požadavkem je důstojnost: „Jsme lidské bytosti, ne psi.“ Například obyvatelé slumu v Alexandrii vypálili administrativní centrum, protože se k nim doneslo, že tam jejich petice skončila v koši.

Když hnutí, jakmile získalo na síle přítomností militantů Muslimského bratrstva, prorazilo na povrch, využila v boji proti němu vláda nejrůznější prostředky. Na otevřené scéně to byly různé složky policie, v pozadí byla ovšem aktivní těž tajná policie a militanti vládnoucí Národně demokratické strany (NPD) nebo gangy. To vládě umožnilo vyvinout dvoustupňovou represí. Vpředu policajti, za nimi ti ostatní, jejichž cílem bylo rozpoutat teror a srazit lidem sebevědomí. Jakmile byli policisté vyzváni, aby zůstali doma, začali lidé z nejrůznějších čtvrtí Káhiry organizovat vlastní obranu v podobě neformální „lidové domobrany“, která byla zmocněna kontrolovat neznámé osoby, které chtěly do čtvrtí vstoupit. Často to bylo trochu paranoidní, ale jindy domobrana pomohla zadržet policajty v civilu nebo vytlačit nepřátele. Na kontrolních stanovištích kromě toho lidé debatovali o situaci a o tom, co je třeba dělat pro úspěch „revoluce“. To je samozřejmě dobrá věc, ale ve srovnání s počty lidí zapojených do tamních událostí to byl jen okrajový fenomén.

KONTEXT SITUACE V EGYPTĚ

Několik důležitých ekonomických údajů

Úvod

Podobně jako v Tunisku byly i v Egyptě hlavním spouštěčem protestů rostoucí ceny potravin. Navzdory úrodné deltě Nilu musí Egypt velké množství potravin dovážet (je největším světovým dovozcem pšenice).

Zvyšující se ceny potravin mají okamžitý dopad na schopnost lidí uspokojit základní životní potřeby (potraviny tvoří v Egyptě polovinu výdajů domácnosti). Dosud se vlády snažily omezit dopad vysokých cen potravin prostřednictvím dotací, ale vysoký rozpočtový deficit tuto flexibilitu omezuje.

Oproti Tunisku závisí struktura egyptské ekonomiky z velké části na rentě. Ačkoli je její podíl na hrubém domácím produktu (HDP) nižší než v letech 1974-1986² (37 procent HDP a 130 procent celkového vývozu zboží a služeb), stále v současnosti představuje kolem 20 procent.

Tato renta se skládá z několika částí: turistika, výnosy ze Suezského kanálu, remitence vystěhovalců, příjmy z uhlovodíků (daně z ropy a plynu a poplatky) a různé formy zahraniční pomoci, včetně té z USA. Tyto zdroje mají často větší význam než vývoz bavlny, rýže a dalších zemědělských produktů.

Renta a rentiérský stát

Každý stát je ze své podstaty rentiérský, protože vybírá rentu ve formě daní atd. Rentiérským státem však nazýváme takový stát, který získává velkou část příjmů z renty dobývané z přírodních surovin (například zemědělství pro Argentinu v první polovině 20. století, kakao pro Pobřeží slonoviny nebo ropa pro různé státy od Venezuely po Blízký východ) a je neschopný, spolu se svou vládnoucí třídou jako celkem, akumulovat v místech své vlády kapitál na úroveň rozvoje světového trhu.

Zbytek egyptské ekonomiky se soustředí především do následujících oblastí (vrátíme se k nim později): zemědělství, textilní průmysl, stavebnictví, farmaceutická výroba, telekomunikace, bankovníctví, produkce oceli a obrovská šedá ekonomika, jejíž rozsah je obtížné vyčíslit.³

² COTTENET, Hélène: *Ressources exogenes et croissance industrielle: le cas d'Égypte*. In: *Tiers-Monde* 41/163, 2000, str. 523-546

³ „Analýza hospodářské situace vycházející z oficiálních údajů nemůže zahrnout do úvahy neformální šedou

Gamál Abd an-Násir se začal pro prohrané Šestidenní válce z roku 1967 na konci své vlády snažit o změnu sociální a ekonomické struktury Egypta. Anvar as-Sádát v tom (v rámci politiky hospodářské otevřenosti nazvané *infitaḥ*) pokračoval, stejně jako po něm Husní Mubarak.⁴ Většina státních podniků založených v 50. a 60. letech se přesunula do soukromé sféry. Tato změna je však spíše výrazem neschopnosti státu řídit odpovídajícím způsobem industrializaci Egypta než touhou po liberalizaci ekonomiky.

Privatizace vedla ke vzniku třídy beneficiářů, proponentů rentiérského kapitalismu, úzce propojených se státním aparátem, a tudíž i armádou. Způsobila zhoršení životních podmínek většiny Egyptanů, zejména rolnické, dělnické a střední třídy, které tvoří většinu egyptského obyvatelstva (podle odhadů žije 40 procent egyptské populace s méně než 2 dolary na den).

Krizi let 2007 až 2009 dokázala egyptská ekonomika vzdorovat, ne však kvůli tomu, že by byla nějak prosperující, ale spíše proto, že šíření finanční nákazy držela na uzdě omezená přímá expozice vůči strukturovaným produktům, slabá finanční integrace do globálních finančních trhů, chybějící důchodový systém financovaný penzijními fondy atd.⁵ Hrubý domácí produkt rostl před krizí tempem kolem 7 procent ročně, v roce 2009 to bylo 4,7 procenta, o rok později kolem 5,1 procenta.

Příspěvek veřejného sektoru k hospodářskému růstu činil v roce 2010 1,1 procenta (proti 1,4 procenta o rok dřív), soukromý sektor přispěl 4 procenty (proti 3,3 procenta), což ukazuje na klíčovou roli, kterou hraje v ekonomice právě posledně jmenovaný sektor. Největší příspěvek k hospodářskému růstu vzešel z průmyslu, velkoobchodu a maloobchodu, dále ze stavebnictví, turistiky a zemědělství. Na úrovni veřejného sektoru byla hlavním motorem růstu vláda.⁶

Tento růst však současně doprovází vysoká inflace (16, 2 procenta v roce 2008, 12 procent v roce 2009 a 10 procent v roce 2010) a vysoká nezaměstnanost, zvláště mezi mladými lidmi (průměrný věk v zemi je 24,8 roku). Oficiální míra nezaměstnanosti činila podle údajů Mezinárodního měnového fondu (MMF)

ekonomiku. Ignorovat ji však nelze. Podle různých zdrojů, zahrnujících možné duplikace, pracuje v egyptské šedé ekonomice 27 až 40 procent pracujících, celkově až 40 procent ekonomických jednotek není oficiálně registrováno. To má významné společenské důsledky, protože zaměstnanci v šedé ekonomice nepožívají ochrany (například v oblasti zdravotní či důchodů), státní pokladna navíc přichází o daňové příjmy, chybí také například kontrola kvality výsledných produktů. Vláda začala uvažovat o legalizaci stínové ekonomiky, ale bude to dlouhý proces.“ (POMMIER, Sophie: *Egypte, l'envers du décor. La Découverte*. Paris 2008, str. 154.)

⁴ Egypt se pustil do liberalizace ekonomiky v roce 1974, ale je stále pod tlakem Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, aby tento proces dále rozšířil a přizpůsobil ho zákonům mezinárodní konkurence. Země se vzdává protekcionistické politiky a bude tak profitovat z další mezinárodní pomoci. Obchod s Evropskou unií se od roku 2000 zrychluje. Vývoz se v letech 2001-2006 pohyboval mezi 2 až 7 miliardami dolarů, zatímco dovoz se zvýšil z 5,2 na 11 miliard dolarů.

⁵ *IMF Country Report No. 10/94 – April 2010*

⁶ *Central Bank of Egypt, Annual report 2009/2010*

v roce 2007 celkem 9, 2 procenta, o rok později 8, 1 procenta a v roce 2009 pak 9 procent. Skutečná míra nezaměstnanosti však musí být mnohem vyšší. Ve věkové kategorii 17 až 29 let nemá práci polovina mladých lidí.⁷

Pokud se podíváme na skutečnosti skryté za makroekonomickými údaji, uvidíme výrobu trpící nedostatkem konkurenceschopnosti, nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců, vývozem zboží s nízkou přidanou hodnotou (suroviny, hliník, bavlna, polotovary, základní léčiva), chybějící infrastrukturou, nedodržováním smluv a korupcí.

Právě korupce se rozhodně nesnižuje, je všeobecně rozšířená a neomezuje se jen na veřejný sektor. Podle Transparency International se její index zvýšil v Egyptě v letech 2005 až 2007 z 3, 3 na 2, 9 na škále od 10 do nuly, kde je nula nejhorší pozicí.

Ekonomický růst stojí na vratkých základech

Mezi pilíře hospodářského růstu patří v Egyptě tradičně turistika, remitence vystěhovalců a pracovních migrantů, příjmy z poplatků ze Suezského průplavu a ropa. Všechny tyto opory se ale nyní začínají bortit:

- *turistika* závisí na ekonomických podmínkách v zemích, odkud turisté přijíždí, ohrožuje ji ale například také terorismus (Egypt zažil v posledních letech několik teroristických útoků, které turisty na čas odradily od cest do země);
- *převody peněz od krajanů ze zahraničí* přímo závisí na zdraví ekonomik, které je zaměstnávají, a proto jsou také závislé na bohatství dalších regionů; remitence také souvisí s vývojem imigrační politiky, která rovněž vychází z ekonomických cyklů (upřednostňování dělníků z jižní a jihovýchodní Asie proti pracovníkům z arabských zemí);
- *příjmy ze Suezského kanálu* jsou citlivé na ekonomické podmínky, na zprovoznění nových produktovodů, které této dopravní tepně konkurují a také na problém pirátství nedaleko Rudého moře u pobřeží Somálska;
- *zdroje ropy* ubývají (produkce se neustále snižuje a již dokonce ani nepokrývá domácí spotřebu); Egypt tak musí ropy drazé dovážet a navíc ještě dotovat ceny; se zemním plynem je to lepší, pravidelně se nacházejí nová ložiska; energii z ropy tak postupně začíná nahrazovat právě plyn.

Aby toho nebylo málo, je v úplném rozkladu egyptské školství. Učitelé nedostávají mzdy, a aby vyžili, musejí dávat soukromé hodiny. Ve veřejném školství se klade důraz na učení pomocí memorování. Nízká úroveň vzdělání je až taková, že egyptské soukromé firmy najímají kvalifikované zaměstnance z Indie namísto levnějších domácích zaměstnanců.

⁷ *Confluences Méditerranée* n°75

Transformace egyptské ekonomiky

Nesla-li se Násirova epocha ve znamení protekcionismu a „socialistické“ ekonomiky doprovázené zestátnováním (zejména textilní výroby) a současně faraónskými stavbami typu Asuánské přehrady a budováním těžkého průmyslu (oceláren, sléváren, cementáren),⁸ uvedl Sádát na začátku 70. let Egypt na cestu liberalizace.

Na začátku této ekonomické transformace zažíval Egypt rekordní hospodářský růst. Roky 1974 až 1985 byly obdobím ekonomického rozkvětu. Ceny ropy rostly, od egyptských pracovních migrantů z Perského zálivu proudily remittance, významný růst vykazovala turistika.

„V rámci politiky ‘denásirizace’ byla konfiskace majetku prováděná od 60. let prohlášená za nezákonnou, zahraniční investice se staly klíčovým prvkem rozvoje a soukromému sektoru se otevřely dveře pro vývoz i dovoz.“⁹

Avšak hospodářská politika *infatih* nezůstala bez sociálních konsekvencí, které silně poznačily vládu Mubaraku. Agrární reforma z roku 1974, která vrátila půdu původním majitelům, zruinovala mnoho malých rolníků. Hodně úředníků (předchozí vláda jich zaměstnávala nadměrný počet) čelilo drastickému snížení mezd a zhoršení životních podmínek. To vše nakonec vedlo, v roce 1977, k nepokojům vyvolaným zdražováním chleba.

Podepsání mírové smlouvy s Izraelem mělo v roce 1979 za následek vyloučení Egypta z Ligy arabských států a konec pomoci spojené se členstvím. Tuto ztrátu však nahradila „mírová dotace“ z USA.

V prvních letech Mubarakovy vlády (Sádát se stal v roce 1981 obětí atentátu) byla ekonomická situace stále ještě příznivá. To mu umožnilo činit rozsáhlé ústupky státním úředníkům a rozsáhle dotovat určité části ekonomiky (energie, základní zboží, doprava, bydlení apod.). Toto zlepšení ovšem rychle zastínily náklady ropné krize a rostoucí populační tlak. Egyptská vláda tak byla těžce odkázaná na zahraniční dluh a musela škrtnat některé dotace a současně se snažit o udržení sociálního smíru.

Pokud to vůbec byla nějaká rovnováha, pak spočívala na hodně vratkých základech... Situace byla nakonec natolik kritická, že se Egypt dostal na pokraj bankrotu a musel podepsat dohodu s MMF, který na zemi uvalil drastická úsporná opatření včetně škrtnutí dotací, potlačení šedé ekonomiky atd. Politické nástroje k prosazení této úmluvy však egyptský stát neměl.

Válka proti Iráku v roce 1991 tedy přišla pro Egypt ve správný čas. Ačkoli byl téměř na pokraji krachu, přidal se na stranu USA. Za to se mu dostalo odměny v podobě nové finanční pomoci.

⁸ Ale také, jak ještě dále rozebereme, moderních továren provozovaných armádou, které vznikaly již na konci 50. let.

⁹ POMMIER, S.: Egypte, l' envers du décor. La Découverte, str. 155.

„Pařížský klub¹⁰ škrtnul Káhiře polovinu z 20 miliard dolarů, které dlužila, a pro zbylých 10 miliard stanovil nový splátkový kalendář. Egypt měl na oplátku začít s reformami a uskutečňováním takzvaného Programu strukturálního přizpůsobení (Structural Adjustment Program; SAP) předepsaného Mezinárodním měnovým fondem (květen 1991) a Světovou bankou (listopad 1991). Současně měl časový plán na uskutečnění těchto opatření volnější podobu, aby se zabránilo dalším nepokojům.“¹¹

Následující období bylo o něco příznivější, k čemuž přispěly i vyšší ceny ropy. Znovu rostoucí státní výdaje doprovázela privatizace potravinářských podniků, výrobců nápojů, hotelů a stavebních firem.

V letech 1993-94 se však situace opět zhoršila. Západ přesměroval pomoc do východní Evropy, klesaly příjmy ze Suezského průplavu. Kvůli islamistické „renesanci“ Muslimského bratrstva musela vláda přeorientovat výdaje ve prospěch bezpečnostních složek a jejich správy. Zároveň se pokoušela o vytvoření ideologické protiváhy k Muslimskému bratrstvu například podporou tisíců mešit, které na ni byly napojeny. Tyto výdaje stát vynakládal na úkor výrobního sektoru, školství atd.

„Reformní programy ve druhé polovině 90. let doprovázela další privatizace veřejných firem a liberalizace pronájmů půdy, která nakonec nevedla k obávané mobilizaci rolníků. Během deseti let získalo financování velkých projektů a úvěrů pro podniky z domácích zdrojů přednost před půjčováním ze zahraničí. Finance se získávaly z penzijních fondů prostřednictvím Národní investiční banky, státních dluhopisů a pokladničních poukázek. Tento veřejný dluh je dnes jednou z hlavních skvrn na obrázku egyptské ekonomiky.“¹²

Od roku 2000 ekonomika znovu zpomalila (stále ale rostla kolem 3 procent), což nakonec v roce 2003 vedlo k odpoutání egyptské libry od dolaru. Egyptská libra devalvovala, výsledkem bylo zlepšení cenové konkurenceschopnosti.

V roce 2004 se zrychlila transformace ekonomické struktury, znovu se začalo privatizovat, a to hlavně v bankovníctví, telekomunikacích, maloobchodu a ve výrobě cementu.

Výnosy z tohoto procesu činily v roce 2005 celkem 600 milionů dolarů, o rok později to už byl přibližně trojnásobek. Celní řízení se zjednodušilo, poplatky výrazně klesly, stát se pustil do zakládání volných obchodních a průmyslových zón.¹³

¹⁰ Pařížský klub je sdružením devatenácti nejbohatších věřitelských států na světě.

¹¹ POMMIER, S.: Egypte, l'envers du décor. La Découverte

¹² Tamtéž, str. 156

¹³ „Zřizování průmyslových zón vyplynulo z dohody mezi Egyptem a Izraelem, kterou zaštitily USA. Smlouva otevřela americký trh egyptským textilním výrobkům, a to bez cel a kvót, ovšem s podmínkou, že tyto výrobky budou obsahovat určité procento izraelských komponent. Na sklonku roku 2007 se tyto dohody revidovaly; podíl izraelských komponent se mírně snížil z 11, 7 procenta na 10, 5 procenta. Mezitím se počet egyptských firem zapojených do tohoto partnerství zvýšil z 54 na 203.“ Tamtéž, str. 157

V roce 2005 se stát rozhodl podpořit spotřebu a boj proti daňovým únikům (každý rok se vyplní asi jen polovina daňových příznání) prostřednictvím snížení daně z příjmu (ze 40 na 20 procent u vyšších příjmů a z 27 na 10 procent u nižších) a daně ze zisku (sjednocené na 20 procentech).

V roce 2007 přijala vláda dodatky k ústavě a odstranila jakékoli zmínky o socialismu. Tak například znění článku čtyři „Hospodářství Arabské republiky Egypt je založené na socialisticko-demokratickém systému“ nahradilo „Hospodářství Arabské republiky Egypt je založené na rozvoji podnikatelského ducha“.

Struktura egyptské ekonomiky

Pět pilířů

Jak jsme již viděli, vyznačuje se egyptské hospodářství stále ještě silnou rentiérskou logikou (kolem 20 procent HDP).

Turistika

Turistický průmysl zaměstnává přímo či nepřímo 10 milionů lidí, ve struktuře zaměstnanosti tak zaujímá velmi důležité místo. V roce 2006 činily egyptské příjmy z turistiky 7, 2 miliardy dolarů, v letech 2009/2010 to bylo 11, 8 miliardy.

Turismus se neomezuje jen na hotely, a nemá tak (ve smyslu hodnoty) jen neproduktivní roli. Sektor tvoří také velký počet stavebních firem nebudujících jen hotely, ale také potřebnou infrastrukturu (silnice, železnice, letiště atd.), na odvětví se podílí i potravinářské firmy, které produkují pro turisty jídlo apod.

Mezi hlavní turistické oblasti patří Luxor, Káhira, Hurghada, Šarm aš-Šajch, Asuán, oblasti kolem Rudého moře a Sinaj.

Výnosy ze Suezského průplavu

V letech 2009/2010 činily příjmy ze Suezského průplavu 4,7 miliardy dolarů, z toho tvořil kolem 15 až 20 procent transport ropy, což bylo méně než u hoto- vých výrobků.

Příjmy ze Suezského kanálu úzce souvisí s geopolitickou situací a se změnami v globální ekonomice (zboží dodávané do Číny a Indie a velikost lodí). Navíc je nutné pravidelně podnikat významná opatření právě kvůli rostoucí velikosti plavidel (5 tisíc tun v roce 1869; 210 tisíc tun v roce 2006 a 350 tisíc tun v roce 2012).¹⁴

Tuto důležitou hospodářskou a geostrategickou cestu ohrožují nejrůznější projekty přesunující převoz zboží na železnici (propojení přístavu Ašdod v Izraeli s přístavem Ejlat nebo Aqaba).

¹⁴Tamtéž, str. 156

Převody peněz od krajanů (remittance)

V letech 2009/2010 poslali krajané a egyptští dělníci pracující v zahraničí zpět do země 9,8 miliardy dolarů. V roce 2006 žily v cizině asi 4 miliony Egyptanů. Emigrace začala kvůli populačnímu tlaku a nedostatku práce v Egyptě již ve 30. letech 20. století.

V 60. a 70. letech směřovali egyptští dělníci hlavně do zemí Perského zálivu a do Libye. Nyní však čelí nezaměstnanosti i státy Zálivu a zaměstnavatelé upřednostňují dělníky z Asie (Indie, Pákistán, Filipíny). Pracující z Egypta tam vykonávají méně kvalifikované práce ve stavebnictví, gastronomii a zemědělství.

Ropa a zemní plyn

Egypt je středně velkým producentem ropy (v závislosti na roce zaujímá v těžbě „černého zlata“ na světě 19. až 26. příčku) s relativně malými rezervami. Vrchol těžby zažila země v roce 1996.

Prokázané zásoby ropy činily v Egyptě v roce 2008 celkem 4,07 milionu barelů (byly šesté největší v Africe), což představuje šestnáct let těžby.

Prokázané zásoby plynu jsou v Egyptě třetí největší v Africe, činí 2,06 bilionů metrů krychlových. Další 3 biliony krychlových metrů představují předpokládané rezervy. Z hlediska těžby plynu zaujímá Egypt 22. místo na světě.

Naleziště ropy se nacházejí hlavně v Suezském zálivu (42,6 procenta) a v Libyjské poušti (24,7 procenta). Ložiska plynu jsou především ve Středozemním moři a v deltě Nilu a v Západní poušti.

Veškerý průzkum, těžbu, zpracování a distribuci řídí veřejné instituce podřízené ministerstvu energetiky, konkrétně v případě ropy je to Egyptská všeobecná ropná společnost, u plynu Egyptská holdingová společnost pro zemní plyn. Jakýkoli průzkum nebo těžba jsou podmíněny vytvořením společných podniků (joint venture) s těmito státními firmami. Smlouvy na průzkum a těžbu mají podobu časově omezených koncesí udělených těmto společným podnikům.

Produkce ropy a kapacita rafinérií¹⁵

Firma	Denní těžba ropy (barely)	Rafinérie	Denní kapacita rafinérií (barely)	Poznámky
BP Egypt	12 000	Stávající kapacity (9 závodů)	747 000	
Eni Egypt	97 000	Suezský průplav	500 000	Egyptští, saúdští a kuvajtské investoři
Apache Energy	66 934	Asyut	250 000	Egypt a Libye
Další zahraniční společnosti	33 000	Ain Sukhna na břehu Rudého moře	130 000	
EGPC	491 066	Součet nových kapacit	880 000	
Celkem	700 000	Celkem	1 627 000	

¹⁵ *Oil and gas in Egypt*, UBI France, červen 2009

Egypt je v současnosti čistým dovozcem ropy, jeho domácí spotřeba je vyšší než vlastní produkce „černého zlata“. Kvůli tomu musí ropu draze dovážet, a protože jsou ceny u benzínových pump silně dotované, představuje to pro státní rozpočet stále větší zátěž. To je také důvod, proč nyní Egypt usilovně rozvíjí těžbu plynu. Chce tím překonat deficit a zároveň zvýšit příjmy z prodeje do zahraničí.

Mezi hlavní egyptské producenty zemního plynu patří společnosti BG Egypt (roční těžba 18 miliard metrů krychlových za rok tvoří 40 procent veškeré egyptské produkce plynu), Eni (8,39 miliardy metrů krychlových ročně), BP Egypt (3,24 miliardy metrů krychlových ročně), Apache Energy (2,26 miliardy metrů krychlových ročně) a Dana Gas (0,2 miliardy metrů krychlových ročně).¹⁶

Mezinárodní pomoc

Sama o sobě činila v letech 2009/2010 americká pomoc (včetně zbraní – viz níže) přibližně 3 miliardy dolarů a obvykle se pohybovala kolem 1,7 miliardy dolarů ročně (kolem 400 milionů dolarů je určených na civilní pomoc, zbytek je pro armádu). V červenci 2007 získal Egypt od USA příslib na dalších 13 miliard dolarů v příštích 10 letech.

Není to však jediný zdroj, z něhož Egypt tyje. K dispozici má pomoc od Světové banky (v letech 2005 až 2008 to byly 2 až 2,8 miliardy dolarů na podporu investic a hospodářské, sociální a finanční reformy), z Evropy (2 miliardy dolarů na reformu ekonomiky a vytvoření dohody o volném obchodu), z Japonska a také ze zemí Perského zálivu.

Další sektory egyptské ekonomiky

Vedle výše zmíněných zdrojů renty patří mezi další důležitá odvětví hospodářství tradiční sektory, jako je zemědělství a textilní výroba, ale také další, „modernější“ obory typu stavebnictví nebo telekomunikací.

Zemědělství

Obdělávaná půda tvoří v Egyptě asi 3,8 milionu hektarů, což představuje kolem 4 procent celkové rozlohy země. Zemědělství je téměř výhradně odkázané na zavlažování z Nilu. Voda z Nilu je nekvalitní, zčásti kvůli značnému používání

---

¹⁶ „O investiční příležitosti není nouze. Skupina Gaz de France těží od roku 2005 v nalezišti zemního plynu s názvem West El Burullus Concession. Francouzská společnost se zavázala v následujících osmi letech investovat 22 miliard dolarů do průzkumu tří nových vrtnů. Britská firma BG, hlavní těžář plynu v Egyptě (kolem 40 procent veškeré produkce), oznámila, že v roce 2009 investuje v zemi miliardů a v roce 2010 celkem 2,5 miliardy dolarů. Energetická skupina Edison (z 48,96 procent vlastněná francouzskou společností EDF, 51 procent patří italské skupině A2A), která získala práva na výzkum v oblasti Abukiru, plánuje v příštích 20 letech investice ve výši 1,7 miliardy dolarů. V květnu 2009 se italská Eni zavázala v následujících pěti letech investovat do průzkumu a těžby 1,5 miliardy dolarů. Také společnost Dana Gas (Spojené arabské emiráty), která v říjnu 2008 objevila v oblasti s názvem Západní Manzala nová velká naleziště plynu, potvrdila záměr zvýšit přítomnost v Egyptě a zdvojnásobit své rezervy. A nakonec společnost Total v květnu 2009 oznámila, že jí egyptské úřady udělily licenci na průzkum středomořské lokality v takzvaném „čtverci 4“ naleziště El Burullus Offshore East, které se nachází zhruba 70 kilometrů od pobřeží v hloubce kolem 100 až 1600 metrů.“ Oil and gas in Egypt, UBI France, červen 2009

pesticidů a hnojiv (míra jejich užití patří v Egyptě mezi nejvyšší na světě), ale také kvůli tomu, že mnohé průmyslové podniky vypouští odpadní vody bez jakéhokoli čištění přímo do řeky.

Co se týče potravin, Egypt soběstačný není. Je největším světovým dovozcem pšenice. Váha zemědělství v HDP stabilně klesala z 50 procent na konci 70. let na 10 procent na sklonku 90. let až současných 5 procent.

Průmysl

Průmyslové podniky zaměstnávají v Egyptě kolem 14 procent pracovních sil. Působí ve 40 průmyslových a 10 volných zónách.¹⁷

• *Textilní průmysl*

Textilní výrobky a jejich export nejsou už od 90. let minulého století předmětem státního monopolu. Přesto však stát stále dominuje v sektorech předení a tkaní, zatímco soukromí kapitalisté se zaměřují na dokončovací úkony (barvení atd.).

Sektor se dnes nachází v krizi kvůli nařízení Mezinárodního měnového fondu z roku 2005, které odstranilo kvóty (egyptský textilní sektor tak přišel o upřednostňovaný přístup na evropský trh), a musí čelit konkurenci z Číny a Indie (výrobky nižší kvality, ale za mnohem nižší cenu) nebo Spojených států (bavlna). Sektor tedy prochází restrukturalizací, mnoho továren je prodáváno zahraničním výrobcům, kteří se snaží zmodernizovat výrobní proces a zvýšit pracovní tempo, což vedlo v posledních letech k bezpočtu stávek (např. v podniku Misr Spinning & Weaving ve městě Mahalla al Kubra v roce 2007).

• *Stavební průmysl*

Od konce 80. let výrazně stoupla výroba cementu. Na začátku tisíciletí byl sektor privatizován a došlo k masivním investicím zahraničního soukromého kapitálu: skrze firmy Lafarge a Ciment français z Francie a Vicat z Portugalska, Itálie a Mexika. Tyto zahraniční společnosti představují více než 50 procent celkové produkce.

• *Telekomunikace*

Tento sektor byl v předešlých letech významně restrukturalizován a značně expandoval. Egypt patří mezi země s největším počtem linek na hlavu na Středním východě. Zatímco v roce 2002 zde vlastnilo mobilní telefon 4,3 milionu uživatelů, v roce 2007 to bylo už 22 milionů.

Mobilní síť pokrývá velká města, suezský region a oblast nilské delty a dále se rychle rozšiřuje. Sektor je široce otevřen soukromému kapitálu. Hlavními hráči jsou Mobinil (vlastněný skupinou Orascom Telecom, která je též aktivní ve stavebnictví) a Vodafonea Etisalat (Emirates Telecommunications Corporation).

¹⁷ Alexandria, Madinet Nasr (Káhira), Port Said, Suez, Ismailia, Damietta (sever delty Nilu), Six-October (Káhira); Media Public Free Zone, Shabina al-Qom (okres Menoufiya, střed delty), Qořt (okres Qena, horní Egypt), Port Said East Port. POMMIER, S.: *Egypte, l'avers du décor. La Découverte*, str. 165

Rozvoj sektoru je z velké míry umožněn mezinárodní pomocí pro rozvoj, včetně té americké (USAID) a zainteresovaností egyptského státu (ministrem pro telekomunikace je Ahmed Nazif, původně profesor počítačové vědy).

• *Farmaceutický průmysl*

Je charakterizován levnou pracovní silou. Egypt se podílí z 30 procent na regionálním trhu a je na něm hlavním hráčem. Tento sektor je masivně dotován. Drahé suroviny jsou dováženy za vysoké ceny ze zahraničí, tato aktivita je tak kvůli kontrole cen méně atraktivní pro soukromé investory.

Bankovní sektor

Během 20. století prošel bankovní sektor různými fázemi znárodnování a privatizace. Na začátku 50. let ho z velké části kontrolovaly zahraniční banky. V roce 1956 mělo 12 z 32 bank působících v Egyptě své ředitelství mimo zemi. Tyto zahraniční banky přijímaly asi 54 procent všech vkladů a poskytovaly téměř 47 procent úvěrů.

Za Násira došlo v letech 1960 a 1961 k velké vlně znárodnování. Stát nakonec vlastnil 100 procent bankovního sektoru. Státní vlastnictví egyptských bank bylo provázeno výrazným zhoršením jejich výkonu.

Mezi lety 1961 až 1974 byl egyptský bankovní sektor značně koncentrovaný (10 bank v roce 1963 a 6 bank v roce 1971) a velmi rigidní. Sektor plnil tradiční úkoly uvnitř specializovaného rámce určovaného státem bez jakékoli konkurence a rozvoje nových služeb.

První korektury bankovního systému se odehrály v roce 1974 se Zákonem 10. června (nazývaným Zákon o arabských zahraničních finančních investicích) a s organizací volných zón. Zahraniční banky mohly na egyptské území vstoupit buď prostřednictvím poboček, nebo ve spolupráci s egyptským kapitálem. Pro operace v místní měně musely být banky společnostmi s egyptským podílem činícím nejméně 51 procent.

Přes tuto počáteční privatizaci stát nadále kontroloval většinu bankovního sektoru skrze čtyři hlavní státní komerční banky, které v té době představovaly téměř 60 procent kapitalizace bank v Egyptě. Stát navíc nepřímo vlastnil (skrze státní banky či jiné agentury) většinové podíly většiny joint venture bank, které byly po roce 1974 vytvořeny.

Nový program privatizace bank započal v roce 1993 hlavně kvůli požadavkům Mezinárodního měnového a Světové banky. V roce 1993 měla země 64 bank (28 komerčních a 31 investičních a obchodních bank), trh byl však i nadále ovládán institucemi státního sektoru včetně čtyř největších egyptských bank.

Tato „velká čtyřka“ – tvořily ji Bank Misr, National Bank of Egypt, Bank of Cairo a Bank of Alexandria – kontroluje přes 50 procent veškerých aktivit bankovního sektoru, ale drží též značnou sumu špatných dluhů.

V prosinci 2004 bylo v Egyptě 57 bank. V červnu 2006 už pouze 43 a v červnu 2010 jen 39. Cílem restrukturalizace vedené Central Bank of Egypt je reformovat bankovní sektor vytvořením velkých bank schopných dostát mezinárodním standardům určených Baselskou dohodou (včetně mezinárodního ukazatele kapitálové přiměřenosti) a vyrovnat se mezinárodní konkurenci.

Bankovní sektor je od roku 2006 tvořen třemi typy bank: komerčními, specializovanými bankami (spojenými se specifickými ekonomickými sektory) a islámskými bankami. Značný rozsah kapitalizace zůstává v rukou komerčních bank.

Přes deset let probíhající restrukturalizaci není egyptské bankovníctví podle mezinárodních měřítek ještě plně otevřené konkurenci. Uvnitř soukromého sektoru existuje špatný přístup k úvěru, restrikce na zahraniční směnné kurzy a přebujelá vládní byrokracie jsou často zmiňovány jako překážky investicím a Egypt tak zůstává ekonomikou s jen velmi základními bankovními službami. Bankovní sektor se na HDP podílí pouhými 4 procenty.

Privatizace „velké čtyřky“ nebyla dokončena ani v roce 2011 a islámské banky se na bankovním sektoru podílejí pouhým jedním procentem.

Rychlý populační růst

V roce 1962 měl Egypt asi 30 milionů obyvatel. V roce 2010 to bylo 77,8 milionu. Tato čísla přitom zahrnují pouze Egyptřany žijící v zemi. Pokud bychom započítali i obyvatele pracující v zahraničí, došli bychom k číslu přes 80 milionů. V roce 2008 žilo skoro 43 procent obyvatel v městských aglomeracích a průměrný věk činil 24,8 let.¹⁸

Velká část země je neobydlena, 95 procent populace je koncentrováno na 5,5 procenta rozlohy v deltě a údolí Nilu, v pobřežních oblastech a severních gubernorátech.¹⁹

Skoro dvě třetiny obyvatel Egypta žijí ze dne na den bez zajištěného příjmu. Nemají přístup ke zdravotní péči, vzdělání atd. V roce 2007 byla na celém území míra analfabetismu 37 procent u žen a 22 procent u mužů. V zemědělských oblastech pak tento poměr činil 47 procent a 27 procent.

Čtvrtina populace („střední třída“) má přístup k základním službám (zdravotní péči, vzdělání v soukromém sektoru, bydlení...), pravidelný příjem jim zajišťuje přístup ke koupi vozu či rozličným volnočasovým aktivitám. Deset procent

¹⁸ Zdroj: Světová banka

¹⁹ *Confluences Méditerranée* N°75

obyvatel má standard odpovídající vysoké kvalifikaci (vyšší úředníci, podnikatelé atd.) a jedno procento (tj. méně než milion lidí) si užívá vysokého standardu života, má přístup na nejlepší evropské nebo americké univerzity atd.²⁰

V samotné Káhiře žije 25 procent obyvatel, vysoký podíl přitom představují chudí farmáři z venkova, kteří žijí z drobků těch nejbohatších.

*„Rentiérská struktura již není založena na vykořisťování místní práce, surplus to the needs of tourism, průmyslu zpracovávajícím místní zdroje (bavlna, ropa, zemědělský průmysl) či semi-manufactured product imports such as automotive or electromechanical ... a na obchodních službách. Výsledkem je rozbušení smyšlených pracovních míst ve službách a nasycení administrativy, spolu s korupcí a přestrojenou žebrotou to vše jsou všudypřítomné jevy, které zachvacují celé ekonomické a společenské soustrojí, zatímco zároveň umožňují přežití milionů 'neužitečných' duší.“*²¹

Třídní kompozice

Asi 63 procent lidí v Egyptě je mezi 15 až 64 lety, 33 procenta představují děti do 14 let. Pracovní síla v Egyptě čítá zhruba 26 milionů lidí. Podle posledních odhadů je 32 procent dělníků zaměstnáno v zemědělství, 17 procent v průmyslu (hlavně textilním, ale i stavebním, v cementárnách atd.) a 51 procent ve službách (v cestovním ruchu). Zaměstnanost na venkově zůstává silná, navzdory odlivu obyvatel do měst (především do Káhiry), k němuž dochází během posledních dvou desetiletí.

Velké množství Egyptůanů je samo-zaměstnaných a pracuje v neformální sféře. To zahrnuje pracující v osobních službách, jako jsou služky a další pracující v domácnosti. Státní sektor je v egyptské ekonomice ovšem stále největší, dokonce i v 90. letech (kdy začala být uplatňována úsporná opatření a rozjela se privatizace) se jednalo o nejrychleji rostoucí sektor vytvářející nejvíce pracovních míst.

Podíl žen se, jde-li o pracovní sílu, dlouhodobě zvyšuje. V roce 1980 to bylo zhruba 11 procent oproti 22 procentům v roce 2001. Počet pracujících žen se zvýšil hlavně kvůli jejich zaměstnávání ve státním sektoru. Mnoho žen také pracuje v neformálním sektoru jako neplacená pracovní síla v domácnostech.

Data z roku 2005 uvádějí, že asi 20 procent lidí žije pod hranicí chudoby. Nezaměstnanost je 10 procent. Z geografického úhlu pohledu je nedostatek pracovních míst hlavně v zemědělských oblastech dolního Nilu. Nezaměstnanost je nejvyšší ve věkové skupině od 20 do 24 let a mezi absolventy středních škol. U lidí, kteří neumějí číst a psát, je překvapivě nízká. Ženy jsou nezaměstnaností postiženy výrazně více než muži.

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

Sektor	Miliony				Struktura (%)				Průměrná roční míra růstu (%)		
	1977	1981	1984	1992	1977	1981	1984	1992	1977-1981	1981-1984	1984-1992
Zemědělství	5,3	5,4	5,4	5,8	51,5	47,5	43,5	39,6	0,2	0,1	0,9
Průmysl, těžba a infrastruktura	1,4	1,7	1,8	2,2	13,8	14,7	14,2	15,0	3,9	1,9	2,8
... z nich pracuje ve veřejných podnicích	0,7	0,7	0,7	0,8	6,4	6,2	5,8	5,7	1,6	0,6	1,8
... z nich pracuje v soukromých podnicích s více než 10 zam.	0,1	0,2	0,2	0,3	1,4	1,4	1,5	2,0	2,2	4,7	6,0
Neformální sektor	0,6	0,8	0,9	1,1	6,0	7,1	7,0	7,4	6,5	2,5	2,8
Stavebnictví	0,3	0,5	0,6	0,9	3,2	4,6	4,9	6,0	10,8	5,6	4,6
Služby	3,2	3,6	4,3	5,8	31,4	31,6	34,5	39,3	2,4	6,0	3,7
Pracující v domácnostech	10,3	11,3	12,4	14,7	100,0	100,0	100,0	100,0	2,3	3,1	2,1
Nezaměstnaní	0,3	0,6	0,8	1,4	2,8	4,8	5,7	8,8	16,5	9,3	7,8
Pracující v domác. + nezaměstnaní	10,6	11,9	13,2	16,1	-	-	-	-	2,8	3,4	2,5

Source: Ikram, Khalid: *The Egyptian economy, 1952-2000: performance, policies, and issues*, London 2006.

Role armády v ekonomice

Od Násirova období má armáda přístup k podnikání. Je například zapojena do sektoru nemovitostí, odkud jí plynou s ohledem na velký populační růst významné zisky. Spravuje též důležité státní památky a mnoho farem, účastní se dotovaného programu na rekultivaci pouště a rozvoj turistické infrastruktury.

Pak zde jsou mnohé průmyslové sektory, zejména stavebnictví a zbrojařský průmysl, v jejichž rámci dostává subvence na nákup surovin, navíc je vyňata z některých zákonných omezení. Zbrojařský průmysl je armádou přímo řízen.

Armáda je zapojena do několika velkých projektů, jako je stavba káhirského metra a rozvoj letiště.

Kontroluje mezi 33 a 45 procenty egyptské ekonomiky (viz níže).

Plíživý útlak žen

Trocha historie

Na podporu válečného úsilí za první světové války britská vláda významně čerpala ze zdrojů své egyptské kolonie. To vedlo k těžkému poklesu životní úrovně Egyptanů, včetně nárůstu nezaměstnanosti, zabavování sklizní, nucených odvodů venkovanů atd. V reakci na to došlo ke vzniku meziřídního ná-

rodního hnutí za nezávislost. Zatčení tří z jeho vůdců a jejich vyhoštění ze země v roce 1919 spustilo vlnu stávek a demonstrací, na nichž docházelo ke střetům s policií.

Ženy se připojily k hnutí zejména během spontánních demonstrací středních škol a během demonstrace v roce 1919, kterou svolala Hoda Shaarawi (1879-1947), zakladatelka feministického hnutí v Egyptě.

Při těchto událostech ženy často odkládaly šátky (součást oděvu, kterou do Egypta přivezli Osmané) na znamení svého vlastního požadavku nezávislosti.²² V návaznosti na tyto události se ve 20. letech rozvíjel v různých oblastech (vzdělání, média a literatura) proces emancipace žen, vždy v kontextu boje za národní nezávislost proti britské vládě.

Po roce 1952, kdy došlo za Násira k institucionalizaci nezávislosti a zavedení nové ústavy, která stanovovala rovnost mezi muži a ženami, došlo ke zrychlení procesu emancipace. Úřady podporovaly školní docházku pro dívky, přístup k vyššímu vzdělání i práci pro ženy.

Od té doby až do chvíle, kdy se k moci dostal Sádát, byl rozdíl mezi zákony a jejich zaváděním do praxe ve věcech týkajících se postavení žen opakem toho, co se dělo později: v onom období byla společenská praxe daleko před zákony (které byly pro ženy méně příznivé). Polygamie nebyla schvalována a odmítnutí muže uznat rozvod bylo považováno za nedůstojné.

S příchodem Sádáta se vše změnilo. V oné době začíná proces úpadku postavení žen. Sádát znovu zavedl „náboženské“ do veřejné sféry, z níž bylo dříve vypuzeno. Budoval „Stát vědy a víry“, uděloval milost islámským aktivistům a pozval zpět do Egypta Muslimské bratrstvo vyhoštěné Násirem. Vlády po Sádátovi pokračovaly ve stejném duchu.

Paradoxně to bylo právě v době Sádáta a po něm (pod vedením USA, jejichž finanční podpora byla pro Egypt nezbytná), kdy se *zákony* týkající se žen změnily k lepšímu, zatímco *společenská pozice* žen upadala.

Postavení žen, ať jsou v jakékoliv společenské třídě, je neustále vystavováno útlaku na celém světě, i když je onen útlak různého stupně. Netvrdíme, že útlak žen v Egyptě je nejhorší na světě, chceme se však pokusit pochopit jeho specifické vlastnosti.

Obzvlášť strašná forma útlaku žen, téměř neovlivněná kapitalistickou modernitou, je mrzačení pohlavních orgánů – odstranění větší nebo menší části klitoridy. Podle zprávy Světové zdravotnické organizace podstoupilo tento typ

²²Návrat Hody Shaawari z ženské konference v Evropě v roce 1923 je slavnou historickou událostí. Při vystupování z vlaku odložila svůj šátek. Mnoho žen, které čekaly, aby ji pozdravily, tleskalo a učinilo totéž.

zmrzačení 91 procent egyptských žen. Tato praktika v Egyptě předchází křesťanství i islám a týká se žen obou vyznání. V červnu 2008 stát schválil zákon, který ženskou obřízku zakazuje a od doby konání Mezinárodní konference o obyvatelstvu a rozvoji v Káhiře v roce 1994 se začaly objevovat i veřejné kampaně proti této praktice. Výskyt ženské obřízky ale klesá velmi nepatrně, a to pouze v rámci nejvíce urbanizované a vzdělané části obyvatelstva.²³

Trvalý půvab náboženství

Náboženství je stále v centru egyptského práva: 80 procent legislativy je založeno na právu *šaría*. Článek 2 ústavy uvádí, že: „*Sladění povinností ženy k rodině s její prací ve společnosti, s ohledem na rovnost žen a mužů v politickém, sociálním, kulturním a ekonomickém životě, se nesmí protivit pravidlům islámského práva (šaría).*“

Článek 9 poté říká: „*Rodina, která má své kořeny v náboženství, morálce a vlastenectví, je základem společnosti. Stát se stará o zachování původního charakteru egyptské rodiny, hodnot a tradic, které představuje, zatímco upevňuje a rozvíjí tento charakter ve vztazích uvnitř egyptské společnosti.*“

Vliv náboženství je tak silný, že dokonce i feministické nevládní organizace čerpají z interpretací klasických islámských textů, aby obhájily své požadavky na zlepšení postavení žen.²⁴

Náboženství však samozřejmě nemůžeme vinit ze všeho, pocit nadřazenosti mužů nad ženami je silně zakořeněn v myslích lidí a ne vždy nachází svůj zdroj v náboženství – spíše svou legitimnost.

Ženy: otrokyně mužů

Ženy nemohou cestovat bez souhlasu manžela, i když jsou oprávněny mít svůj cestovní pas, a na nerovnosti mezi muži a ženami je založen i princip dědictví – i ten upřednostňuje muže v jeho všemohoucnosti.

Od roku 2000 je rozvodový zákon oficiálně méně nespravedlivý, než býval. Dříve muži k rozvodu stačilo, aby třikrát za sebou vyslovil „Rozvádím se s tebou“, zatímco žena se nemohla nechat rozvést bez důkazu, že byla zneužívána. Nyní se žena může nechat rozvést v (dlouhém a komplikovaném) právním procesu za přítomnosti právníka. Může také přenést egyptské občanství na děti neegyptského otce a konečně, v případě polygamie, je manžel povinen informovat svou první ženu a dostat její souhlas.

²³ Pokles ženské obřízky v Egyptě: Důkazy a interpretace, zpráva Rady obyvatel, 1999

²⁴ *Confluences Méditerranée*, strana 75

Rozvodová opatření však stále významně zvýhodňují muže a opustit domov znamená pro ženu odsouzení k chudobě. Dokud není rozvod uzavřen, není jí poskytnuto žádné bydlení ani finanční pomoc. Dle nového zákona mohou ženy požádat o rozvod bez udání důvodu, ale pouze pod podmínkou, že se zřeknou dědictví, alimentů a samozřejmě že vrátí věno. Egypťským křesťankám musí zrušení sňatku potvrdit koptská církev.

Zločiny ze cti

Manžel, který zabije svou nevěrnou ženu, bude odsouzen k třem až sedmi rokům vězení. Považuje se to za „zločin ze cti“ a ustavení o něm by nebylo uplatněno, pokud by žena byla počestná.

Mimochodem, nevěra je v Egyptě skutečně nelegální, ale zatímco manžel může být odsouzen k šesti měsícům vězení, manželka až ke dvěma rokům. Za důkaz ženské nevěry je považován obyčejný milostný dopis, zatímco mužská nevěra je považována za nevěru pouze tehdy, je-li spáchána v manželském domě. Znásilnění v manželství není považováno za zločin.

Příklady vražd je mnoho: bratr, který pochybuje o chování své sestry; farmář, který setne hlavu své dceři poté, co se dozví, že má přítele; matka, která potrestá dceru za to, že je těhotná s cizincem, tím, že ji zabije elektrickým proudem. Dívčí oběti znásilnění čeká tentýž osud. A tím spíše oběti incestu: otec zabije svou dceru, pokud s ním otěhotní, aby očistil rodinnou čest. Někdy je vražda použita k odklizení problematické dědičky ve sporu o dědictví.

V Egyptě je s takovými vraždami často nakládáno jako se sebevraždami. Podle Centra právní pomoci pro egyptské ženy je 25 procent takových zločinů ve skutečnosti vykonáno ženami. Ve městě Alexandria bylo 47 procent ženských obětí vražd zabito členem rodiny, protože byly znásilněny.²⁵

Množství násilí spáchaného na ženách se ve druhé polovině roku 2010 zvýšilo a okolo 50 procent žen podalo stížnost, hlavně na sexuální obtěžování.²⁶ Domácí násilí a „zločiny ze cti“ zaznamenaly během stejného období nárůst o 13,2 procenta, respektive 7,9 procenta. Podle UNESCO si 50 procent žen mezi 15 a 49 lety myslí, že manžel má právo mlátit svoji ženu.

„Násilí na ženách zůstává v Egyptě kulturně i právně přijatelné a zároveň je všeobecnou veřejností přijímáno jako normální a legitimní forma disciplíny.“²⁷

²⁵ Světová zpráva o násilí a zdraví (World Report on Violence and Health). WHO, Geneva, 2002

²⁶ Egyptian center for women's right (2010)

²⁷ Human Rights Watch Vol. 16, No. 8 (E), prosinec 2004

Podle průzkumů Egyptského centra pro ženská práva se se sexuálním obtěžováním setkalo 83 procent egyptských žen, obětmi takového obtěžování jsou převážně zahalené ženy, ačkoli většina Egyptů obou pohlaví věří, že skromně oděná žena čelí menšímu riziku, že bude napadena.²⁸

Nižší status

Status ženy v Egyptě z ní dělá osobu kompletně závislou na svém manželovi, bratrech, bratrancích a dalších mužích z široké rodiny, ale také na starších ženách (hlavně matkách), které jsou obvykle hlavním zprostředkovatelem pro předávání tradičních hodnot a které ji varují před muži mimo rodinu a dokonce i před ženami... Žena, která si buduje kariéru, získává špatnou pověst a je považována za zodpovědnou za násilí na ulici.

Žena je strojem na reprodukci života, pokud možno mužského, a pečující manželkou, přičemž hranice jejího světa tvoří hranice rodinného domu. Tento pohled jde napříč společenskými třídami, je ale intenzivnější na venkově. Na jihu země, v Horním Egyptě, je na ženách velmi intenzivně uplatňován kodex cti *tar*.

Jelikož je muž zárukou přežití rodiny, je narození dcery považováno za finanční břemeno. Chlapec je od na rozdíl od svých sester od narození rozmazlován a má privilegovaný status, je také zodpovědný za zachování jejich panenství před svatbou, která přijde obvykle brzo, protože „ztráta panenství [před svatbou] je hanba, kterou může smýt pouze krev“.²⁹

Omezený přístup ke vzdělání

Zásahem státu se v poslední době rozdíl mezi chlapci a dívkami na úrovni vzdělání zmenšil, ale úroveň negramotnosti zůstává mezi ženami vysoká i dále, dokonce i v městských oblastech. Podle zprávy z roku 2008 je v Egyptě míra negramotnosti 34 procent:³⁰ u žen činí 37 procent, u mužů 22 procent. Ve venkovských oblastech je to 47 procent a 27 procent.

Podle průzkumů mělo v roce 2008 práci pouze 16 procent žen a ekonomicky aktivní ženy měly více než čtyřikrát větší pravděpodobnost, že budou nezaměstnané, než muži (22,9 procenta versus 5,2 procenta).³¹ Stejně tak jsou některé profese stále rezervovány výhradně pro muže.

²⁸ BBC News, 18. července 2008

²⁹ *Chudoba a rozvoj. Volání po změně. Rozvojové strategie k ukončení násilí na ženách, nizozemské ministerstvo zahraničí. (Poverty and Development, Calling for Change, Development Strategies to End Violence Against Women, Dutch Ministry of Foreign Affairs.)*

³⁰ www.unicef.org/infobycountry/egypt_statistics.html#77

³¹ donnees.banquemondiale.org/indicateur/SL.UEM.TOTL.FE.ZS

TROCHA GEOPOLITIKY

Hazard Spojených států

„Pana prezidenta Mubaraka a jeho choť považuji za skutečné rodinné přátele.“
 ministryně zahraničí USA Hillary Clintonová, březen 2010

Na reakci Spojených států amerických na egyptské události je pozoruhodné to, že... k žádné reakci nedošlo. Vláda Spojených států byla pouhým divákem, její představitelé jen občas utrousili vágní poznámky, které zpočátku stranily Mubarakovi („*Neřekl bych o něm, že je diktátor*“ – viceprezident Joe Biden), později volali po „klidné transformaci“ a nakonec akceptovali změnu režimu, která se ukázala být nevyhnutelnou. Kromě „počkáme a uvidíme“ neměly Spojené státy žádnou „strategii“. Šestého února 2011 Clintonová prohlásila, že si netroufá odhadnout, zda Muslimské bratrstvo v Egyptě vstoupí do politického procesu. Osmého února ministr obrany uvedl, že se egyptská armáda zachovala „vzorně“, když během protestů zůstala na okraji demonstrací. Sedmého února mluvčí Bílého domu Robert Gibbs spíš nemístně poznamenal, že „*Spojené státy nevybírají vůdce jiných zemí*“.

Pokud se Spojené státy zajímají o lidové povstání na Středním východě, není to proto, že by se obávaly celosvětové proletářské revoluce. Neobávají se dokonce ani toho, že by se snad v zemích vyvázejících ropu rozhostila liberálně demokratická utopie. Jsou si vědomy toho, že základy jejich politiky pro Střední východ mohou být ohroženy nástupem populistických režimů, které by se musely ohlížet na veřejný názor Arabů. Jakákoli akce ze strany USA, která by mohla být vykládána jako příliš výbojná, by tyto režimy povzbudila k přijetí politiky, která by mohla narušit status quo.

Základy politiky USA v regionu můžeme shrnout takto: Izrael je spojencem číslo jedna a je podporovaný těžce podplácenými egyptskými a saudskými elitami, které vědí, že se bez naší podpory neobejdou. A mimo to musíme za každou cenu potlačit iránský vliv.

První náznak toho, že se rovnováha mění, se odehrál v půli února, kdy nová vojenská rada dala dvěma iránským vojenským lodím povolení proplout Suezským kanálem do Středozemního moře na jejich cestě do Sýrie. Od „revoluce“ z roku 1979 tudy žádné iránské plavidlo neproplulo. Reakce Spojených států byla opět vlažná, mluvčí ministerstva zahraničí prostě konstatoval: „*Jak víte, máme dlouhodobé starosti.*“

Základem pro egyptsko-izraelsko-americké vztahy je dohoda z Camp Davidu z roku 1978. USA si touto dohodou zaplatily závazek Egypta nepodniknout invazi do Izraele, jeho souhlas s tím, že bude tlumit napětí mezi Izraelem a arabským světem a poskytovat Izraeli polovinu zemního plynu. Spojené státy za tuto dohodu platí 1,5 miliardy dolarů ročně převážně v podobě vojenské pomoci Egyptu. Izrael obdrží od USA každý rok 3 miliardy dolarů. Prezident Mubarak tuto dohodu po tři dekády přirozeně podporoval.

Že se mění vztahy s Izraelem, bylo vidět na začátku května 2011, když v egyptském hlavním městě podepsaly dohodu o smíření znepřátelené palestinské frakce Hamas a Fatah. To, že Egypt sehrál tajně roli zprostředkovatele této smlouvy, překvapilo Izrael stejně jako Spojené státy. Izraelský premiér tuto smlouvu označil za „velké vítězství terorismu“.

Existují rovněž náznaky, že se Káhira snaží o znovunavázání vztahů s Iránem a podepsání dlouhodobé smlouvy o dodávkách zemního plynu. Hovoří se též o plánech egyptských úřadů otevřít v Rafahu hraniční přechod do Gazy, což by znamenalo jasný konec čtyřleté blokády. Ministr zahraničí Nábíl Al-Arabí po Spojených státech navíc požadoval uznání palestinského státu – což byl odkaz na očekávanou zářijovou žádost o uznání palestinské svrchovanosti palestinského prezidenta Mahmúda Abbáse na půdě Organizace spojených národů. Izrael a USA původně trvaly na tom, že Palestinci mohou dosáhnout svého cíle jen skrze jednání s Izraelem.

Tyto změny politické situace v zemích na Středním východě sice samy o sobě nepředstavují dramatický zvrat ohledně geopolitických jistot, v kombinaci s mízérií amerického angažmá v Iráku a Afganistánu však mohou urychlit ústup Spojených států z pozice toho, kdo vládce v regionu nastoluje.

Proč Turecko a ne Egypt?

Jaký osud by pro Egypt mohl vyplývat z politiky Muslimského bratrstva? Jeho široká politická nabídka pravděpodobně naznačuje vůli normalizovat svou pozici přesunem od „klasické“ islamistické strany směrem k její modernější podobě po vzoru turecké AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi; Strana spravedlnosti a rozvoje), strany vedené Erdoğanem, který od roku 2003 vládne v Turecku jako ministerský předseda, zatímco Abdulláh Gül vykonává od roku 2007 prezidentskou funkci. Je to ale skutečně možné? Podívejme se nejprve na Erdoğanův úspěch, který má své předpoklady v historických a ekonomických podmínkách spíše než v jeho samotné osobě.

Po roce 1923, kdy dala válka s cizími zeměmi a vlastními minoritami kemalistickému státu právo vládnout na novém území moderního Turecka, začala

úspěšně buržoazní revoluce a odstartovala existence skutečného státu. Pod kemalistickou vládou bylo Turecko železnou pěstí modernizováno, což přineslo osvobození žen, přijetí západních zákonů a vzdělávacího systému, stejně jako rozvoj průmyslu pod kontrolou státu. Modernizován byl dokonce i venkov, ovšem bez hlubší agrární reformy.

Egyptská buržoazní revoluce z roku 1921 skončila neúspěchem a země byla až do roku 1952 pod britskou kontrolou. Během těchto 30 let se průmysl rozvíjel jen pomalu a stát nebyl modernizován. Násirova cesta „arabského socialismu“, která využívala sovětské investice a sovětský model průmyslového rozvoje (přehrada Aswan, těžký průmysl atd.), nebyla úspěšná a reformy na venkově se dotkly pouze koptů a zahraničních vlastníků půdy a nezměnily životy chudých rolníků.

V Turecku představovala hlavní pilíř kemalistického režimu armáda, která celkem třikrát zasáhla do politického života (1960, 1971 a 1980) převzetím moci z rukou civilních stran. V roce 1997 armáda odstavila proislamistickou vládu Necmettina Erbakana. V posledním desetiletí se nicméně zdá, že armáda, která zůstává tradičním nositelem sekularismu, dokázala najít společnou dohodu s AKP (která mezitím trpělivě čekala na lepší dny) založenou na vzájemném respektování příslušných domén. Lze tedy říci, že Turecko nyní dosáhlo bodu stability: zažilo úspěch při potlačení povstání PKK, úspěšnou intervencí v regionálních konfliktech, osvědčila se schopnost turecké armády. Armáda ovšem na druhou stranu utrpěla obrovskou politickou porážku, když se vládě 29. července 2011 podařilo propustit celé vysoké velení, aniž by na to armáda jakkoli zareagovala. Tomu v dubnu předcházelo uvěznění 125 vysokých důstojníků za plánovaný puč z roku 2003.

V Egyptě, jak se ukázalo během posledních událostí, armáda není připravena opustit byznys nebo politiku. Naopak, armáda je pevně zakořeněná v ekonomice a od samého vzniku moderního Egypta představuje poslední garanci jakéhokoli režimu.

Po roce 1980 byla turecká ekonomika, navzdory intenzivní válce proti kurdským gerílám (začala v roce 1984) a občanské válce proti organizacím extrémní levice, schopná učinit pokrok v privátním průmyslovém sektoru: firmy nejdříve operovaly jako subdodavatelé zahraničních firem pod ochranným deštníkem státu a později, když stát přestal ekonomiku kontrolovat, jako skuteční aktéři na trhu.

Turecko je dnes více než jen regionální ekonomickou velmocí (která konkuruje Řecku, Rusku a dalším evropským státům): stalo se 17. největší světovou ekonomickou velmocí s růstem, jako má Brazílie (7,3 procenta v roce 2010), přesto, že je „černá ekonomika“ stále důležitá (uvádějí se čísla mezi 15 až 30 procenty HDP, je do ní údajně zapojena zhruba třetina pracovní síly).

Ekonomice se dařilo i poté, co pokleslo státní angažmá v rozmanitých odvětvích (těžební průmysl, služby, bankovníctví, doprava a telekomunikace), a vytvořila se nová třída schopných buržoazních podnikatelů masivně zapojených do průmyslu. Tradiční turecká odvětví jako textilní a oděvní průmysl stále zaměstnávají asi třetinu průmyslové pracovní síly, a to navzdory tvrdé konkurenci na světových trzích, která je výsledkem konce globálního systému kvót. Na důležitosti však nabývají i další sektory, obzvláště autoprůmysl, stavebnictví a elektroprůmysl, jejichž podíl na exportu předběhl textilní odvětví.

Právě tato třída nových podnikatelů, která se prvně zrodila v Anadolii (oblasti, kde má náboženství stále silný vliv na každodenní život), se v reakci na „státní byrokracii“ (kterou považují za nevykonnou) rozhodla vytvářet svazy islámských firem, které zcela přirozeně obhajují integraci do Evropy (pod vlajkou svobodného podnikání proti zpátečnickému státu). Erdoğanovi se tak s jeho trpělivou politikou kompromisu (politikou založenou na odmítnutí uchvácení moci silou, což by mohlo ublížit byznysu) a infiltrace sekulárního státu podařilo ukázat těmto podnikatelům, že AKP není jim ani kapitalistickému rozvoji nepřátelská. Pro šéfy je dohoda jasná: nechte nás vyrábět zisk; profitujme z konce vnitřních válek, které odrazovaly investory; ideologie vlády může být, jaká chce, pokud nás necháte být, nebudeme nepřátelští. A nenecháme se vtáhnout do skrytého boje mezi armádou, nositelkou kemalistického sekularizmu, a AKP.

V Egyptě naopak zůstává nejdůležitějším hráčem na ekonomické úrovni stát (nemluvě o továrnách vlastněných armádou), a to dokonce i poté, co byly učiněny kroky k odstátnění, které zahájil už Sádát. I když správu státem vlastněných firem přebírá nová generace manažerů a iniciuje změny, soukromý sektor nemá ono podhoubí nahoru se deroucích podnikatelů, kteří existují v Turecku.

Na politické úrovni je AKP více přestřední stranou než Muslimské bratrstvo. AKP je méně aktivní uvnitř dělnické třídy, dominuje v jiných třídách, dokonce i mezi rolníky (kteří stále představují 25 procent populace) a má gentlemanskou dohodu s podnikateli. Je zcela mimo armádu a vzdělávací systém, podařilo se jí však infiltrovat policii.

Muslimské bratrstvo naproti tomu absentuje na venkově (kde stále žije 41 procent obyvatel), je slabé uvnitř dělnické třídy (nebo je přítomné jen na individuální úrovni) a mezi tradiční buržoazií. Jeho doménou jsou tedy chudí lidé žijící ve slumech velkých měst, státní zaměstnanci, učitelé, lékaři (tedy svobodné profese a státní zaměstnanci) a nižší vrstvy buržoazie. Oslovuje také některé nižší důstojníky a vojáky.

I kdyby si ty nejmodernější proudy uvnitř Muslimského bratrstva přály transformaci na moderní stranu typu AKP a i kdyby přesvědčily většinu organizovaných členů (což není vůbec samozřejmé), zdědily by společnost, která je mnohem

zaostalejší než ta v Turecku (společnost, která nemá vyřešenou zemědělskou otázku, nemluvě o problémech s vodou a potravinami)... a co je nejdůležitější, zdědily by chaotickou ekonomickou strukturu na nižším stupni kapitalistického rozvoje a bez moderních podnikatelů, kteří jsou v Turecku přítomní.

I kdyby se však Muslimské bratrstvo jednoho dne v moderní AKP skutečně vyvinulo, pro ženy a pro dělnickou třídu by to neznamenal žádný pokrok. AKP velmi pomalu demontuje to, co kemalismus (autoritářským buržoazním způsobem) ženám přinesl, nemluvě o potlačování svobody myšlení.

PILÍŘE SPOLEČENSKÉHO KOMPROMISU

Armáda a její moc

Armáda není v Egyptě významnou silou jen proto, že je desátou nejpočetnější na světě, ale též proto, že od pádu monarchie zásobuje zemi prezidenty. Z jejich řad pocházel Nadžib (červenec 1952 až listopad 1954), Násir (listopad 1954 až září 1970) Sádát (září 1970 až říjen 1981) a nakonec i Mubarak (říjen 1981 až únor 2011). Venku sice utrpěla porážky (roky 1948, 1956, 1967 a 1973), doma je však silná a je hlavní represivní silou (viz roky 1977 a 1986), ovšem také ekonomickou mocí, protože řídí soukromé či státem vlastněné firmy jak v civilním, tak vojenském sektoru. Nakonec je rovněž jedinou politickou silou, která je schopna vyvažovat sílu Muslimského bratrstva.

Organizace egyptské armády

Egyptská armáda je organizována do čtyř hlavních složek – pozemní velitelství, velitelství vojenského letectva, námořnictva a protivzdušné obrany. Armáda jako celek má 668 tisíc stálých vojáků a 500 tisíc branců.

Pátá složka se skládá z Vládních paramilitárních sil (397 tisíc příslušníků), tedy dvou agentur: Ústředních bezpečnostních sil (337 tisíc) a Pohraničních sil (60 tisíc). Obě agentury spadají pod kontrolu ministerstva vnitra.

Ministerstvo obrany řídí Národní gardu na obranu prezidentských institucí a hlavního města.

Rozpočet

Spojené státy poskytují egyptské armádě ročně finanční podporu, v roce 2009 dosáhla výše 1,3 miliardy dolarů.

Armáda o síle milionu mužů je bezesporu pilířem státu. Je vybavená vlastním průmyslem a její lidé zastávají všechny vyšší stupně státní administrativy, je opatrovníkem a hlavním příjemcem lukrativní renty ze Suezského kanálu (ročně se na clech vybere 3,5 miliardy dolarů, HDP země je přitom něco pod 220 miliard dolarů) a mezinárodní finanční pomoci. Joshua Stacher, americký expert na Egypt, odhaduje, že armáda kontroluje mezi 33 a 45 procenty egyptské ekonomiky. Armáda, která „udělala“ Husniho Mubaraka a která dnes stojí za Omarem Sulejmanem, je dnes spolu s Muslimským bratrstvem (to má mezi pěti a šesti miliony členy, kteří platí příspěvky) nesporným politickým protagonistou káhirských událostí.

Struktura

Egyptskou armádu lze jen obtížně považovat za jednotnou organizaci. A to nejen proto, že v ní jako v kterékoli jiné armádě na světě panuje konkurence mezi letectvem,³² námořnictvem a pozemním vojskem, ale též proto, že je hluboce rozdělena odshora dolů na vysoké důstojníky, kteří jsou školeni ve Spojených státech (pět hodností od brigádního generála po generála s pěti hvězdičkami), střední důstojníky (pět hodností od poručíka po plukovníka), nižší důstojníky (dvě hodnosti) a řadové vojáky. Ve dvou posledních kategoriích má „politický“ islám významný vliv a měli bychom dodat, že důstojníci, kteří zabili Sádáta, měli blízko ke skupině Islámský džihád.

Několik historických faktů

V lednu roku 1977 armáda během „hladových revolt“, které byly reakcí na růst cen základních potřeb, podporovala režim tím, že organizovala tvrdou represí, během níž bylo zabito na 800 lidí (ačkoli nepokoje skončily, až když bylo zvýšení cen zrušeno).

V roce 1986 armáda potlačila povstání Ústředních bezpečnostních sil (vytvořených v roce 1977), 20 tisíc jejich členů z celkového počtu 300 tisíc bylo propuštěno. (Čísla přitom mohou naznačit rozměr vlivu Muslimského bratrstva v této armádní složce.)

Během „války“ proti Muslimskému bratrstvu měla armáda povinnost stát v první linii represe: na venkově, u vesnic v údolí Nilu, zapalovala pole, v nichž se ukrývali „vojáci“ Muslimského bratrstva, a upalovala je tak zaživa. Kromě toho však zůstávala v devadesátých letech minulého století a první dekádě našeho století „potichu“.

---

³² Mubarak byl slavným pilotem a někdejší velitelem vzdušných sil.

Vývoj

Navzdory mírovým dohodám a smlouvám podepsaným s Izraelem od roku 1979 si Egypt udržoval vojenskou moc právě kvůli Izraeli a proti jeho armádní moci. Egyptský stát se proto rozhodl, že si armáda bude muset své vlastní výdaje financovat sama. Proto začala investovat do průmyslu, energetiky a stavebnictví.

Kromě toho na základě dohod z Camp Davidu dostává armáda 40 miliard dolarů od Spojených států. Z Pentagonu a dalších amerických vojenských orgánů však zní víc a víc hlasů, které upozorňují na to, že tyto peníze přestávají plnit roli úhrady čistě vojenských výdajů a stávají se přilepšením, ať přímo, tak nepřímo, vysokým důstojníkům.

Pro důstojníky vznikla celá nová města jako Nasír City na kraji Káhiry, kde se jim nabízí dobré životní podmínky včetně například přístupu do speciálních skladů a obchodů. To vedlo k separaci mezi „vojenskou“ a „občanskou“ společností.

Ekonomická moc armády

Po mnoho let (od roku 1978) je egyptská armáda skrze tři své organizace vlastníkem (či majoritním vlastníkem, v případě joint ventures) osmadvaceti egyptských továren, v nichž pracuje na 80 tisíc lidí, z toho tři tisíce inženýrů.³³ Většina těchto podniků ve starém „sovětském“ stylu vyrábí, na jednom místě, jak pro vojenské, tak civilní potřeby. Typově se jedná o značně pestrý okruh výrobců, pokud jde o vojenský sektor, je výkladní skříní tank Abrams M1A1.

Většina oněch továren (sedmadvacet z osmadvaceti) je umístěna kolem Káhiry (v Helwánu je 10 továren, v Heliopoli sedm, ve městě Kalioubia jedna, v Káhiře jich je devět). Armáda je řídí skrze následující instituce: ministerstvo vojenské výroby (zodpovídá za 16 armádních továren, z nichž 14 vyrábí jak pro vojenské, tak civilní potřeby), Arabská organizace pro industrializaci (společný investiční fond, který v roce 1975 založil Egypt, Saudská Arábie, Katar a Spojené arabské emiráty; od roku 1993 ho spravuje Egypt, resp. výbor, jemuž předsedá egyptský prezident, a egyptský stát ho i vlastní; má devět vojenských továren, z nichž dvě produkují jak vojenské, tak civilní výrobky) a Národní organizace servisního zboží (založená v roce v roce 1975; státem vlastněná organizace zodpovídá za tři firmy, z nichž jedna je ze sféry služeb).

Výši rozpočtu na obranu Egypt nezveřejňuje, odhady se ale pohybují kolem 3 miliard dolarů ročně (z nichž, jak jsme uvedli, poskytují 1,3 miliardy Spojené státy).

³³ Seznam továren včetně počtu pracovních sil viz mouvement-communiste.com – sekce „Brochures“, titul „Égypte: Compromis historique sur une tentative de changement démocratique“, anglická verze nebo přímo: http://mouvement-communiste.com/documents/MC/Booklets/BR3_Egypt_Append_EN_vF.pdf

Muslimské bratrstvo a jeho moc

Dlouhá historie

Společnost muslimských bratrů (jamiat al-Ikhwan al-muslimin) založil v roce 1928, kdy byl Egypt pod britskou okupací, učitel Hassan al-Banna. Vytvoření hnutí bylo reakcí proti atmosféře svobody, která vanula některými egyptskými městy a napomohla uvolnění myšlení a společenských mravů.

Společnost muslimských bratrů plánovala zavést islámský stát založený na právu *šaría*. Aby tohoto cíle dosáhla, chtěla re-islamizovat egyptskou společnost pomocí *da'wa* (obracení na víru, kázání) a propagaci návratu k islámu, jak ho praktikovali předchůdci, k původnímu islámu (*Salaf*).

První členové Společnosti muslimských bratrů pocházeli jak z městské dělnické třídy, tak z maloburžoazie. Jednalo se v první řadě o projekt „grassroots“ hnutí, které překračuje všechny společenské třídy a káže rovněž lidem ve venkovských oblastech.

Každým domovem, každou školou i továrnou musejí podle něj prostoupit islámské hodnoty. Jejich základním kamenem je rodina. Kromě praxe *da'wa* zakládali Muslimští bratři charity, aby zastoupili chybějící státní funkce – sociální otázka je další základnou jejich aktivit a dobrým motivem pro lidi, proč jim naslouchat.

Zatímco Bratři tvrdí, že se k moci chtějí dostat nenásilnými prostředky, jsou velmi opatrní, aby své myšlenky ohledně použití násilí nezveřejňovali. Al-Banna měl za to, že ke konfrontaci s egyptským státem má dojít až tehdy, bude-li lid dostatečně zralý, tedy zbožný, aby se moci chopil. V raných třicátých letech minulého století proto vznikla tajná vojenská organizace nazvaná Zvláštní organizace, aby již dobře etablovanou Společnost muslimských bratrů doplnila. O existenci oné organizace věděli jen vůdci Muslimských bratrů a její členové. Na veřejnosti šířil al-Banna a jeho stoupenci nenásilné poselství, připravovali se však na použití jakékoli síly, aby zdolali jakoukoli překážku, která by v cestě islámskému státu stála.

*„Kázat v noci, být rytíři přes den! Islám je náboženství a stát, Korán a meč, kult a vedení, občanství a země. Naším cílem je Bůh, vzorem Prorok, naším zákonem Korán, naší cestou džihád a naší nadějí mučednictví.“*³⁴

Zvláštní organizace podněcovala k útokům proti režimu a v roce 1948 se spojila do války proti Izraeli, novému arcinepříteli. Bratři jsou duchovními otci ozbrojeného džihádismu. Seyyid Qutb, který byl popraven za Násira, ve svých dílech rozebíral ozbrojený boj pod praporem islámu. Přitahovalo

³⁴ GOZLAN, Martine: *Pour comprendre l'intégrisme islamiste*, str. 50

jej dílo Alexise Carela, teoretika eugeniky, a neskrýval svůj obdiv k fašismu. Dodnes zůstává referenčním bodem pro všechny současné džihádisty.

Za výraz moci považují muslimští bratři to, co bychom nazvali „stranou islámu“, shromáždění starších v čele s vůdcem:

„... Islám odmítá stranickou příslušnost, protože podkopává jednotu společnosti a její soudržnost, pluralitní systém není podmínkou systému, jehož zakladatel je ve shodě se základními principy vlády v islámu, existence stran není podmínkou praxe politické práce a konečně pluralitní systém není zárukou názoru a vyjadřování.“³⁵

Jsou nepřátelští k zahraničnímu kapitálu a jakékoli sociální revoluci a *umma*, masa, je v jejich očích modelem sociálního smíru:

„Jde-li o domácí politiku, vyzývají k jednotě společenských tříd, k porozumění a harmonii mezi dělníky a managementem, mezi vlastníky půdy a lidem. Takové byly charakteristické rysy 'konzervativní reformy' v rámci střední třídy v arabském světě.“³⁶

Al-Banna obdivoval fašismus a nacismus v Evropě a sdílel s nimi koncepci státu:

„Komunismus, socialismus a kapitalismus jsou západní vynálezy, jak si vynutit porážku náboženství... Strana je v Koránu citována čtrnáctkrát a vždy ve spojení s ideou zla a špatnosti.“³⁷

Tehdejší nejvyšší vůdce al-Tilmisani přitom dodával:

„Z hloubi a na základě své náboženské víry odmítám vládu jedné strany. Podobně nepřijímám princip mnoha stran a zejména princip, který panuje dnes: názor a proti-názor. Islám nepoužívá k tomu, aby se dostal k moci, konkurenci, soutěž.“³⁸

Za Násira bylo Bratrstvo pod tvrdou represí a bylo nuceno přizpůsobit se nové situaci nejen prakticky (vytvořením ilegální podzemní struktury), ale i ideologicky (arabský nacionalismus obhajovaný Násirem si vyžadoval nacionalistickou odpověď ze strany Muslimského bratrstva, což je odvedlo od klasického konceptu *umma* k islámu zakořeněnému v národě...

Když v roce 1967 potřeboval Násir po prohře v Šestidenní válce podporu, tlak na Muslimské bratry zmenšil, do egyptské scény však byli reintegrovaní až po roce 1972 antikomunistou Sádátem – ten používal Bratry k boji proti komunistickým ateistům v Egyptě.

³⁵ Amr Elshobaki, str. 20

³⁶ Tamtéž, strana 22

³⁷ Tamtéž, strana 117

³⁸ Tamtéž, strana 117

„*Jak může někdo tvrdit, že je marxistická levice v souladu s islámem? Není snad v islámu spása realizována jen zánikem marxismu?*“³⁹

A skutečně, během Sádátovy vlády bojovalo Muslimské bratrstvo proti komunistickým ateistům a levici bez milosti. Na palestinských územích Muslimské bratrstvo každého, kdo se prohlásil za ateistu a marxistu, nahánělo a zabíjelo. Později dala jedna sekce Muslimského bratrstva vzniknout Hamasu.

V roce 1973 však líbánky mezi Muslimským bratrstvem a mocí skončily. Mohla za to porážka, kterou země utrpěla od Izraele. Sádát se stal prvním arabským vůdcem, který navštívil izraelský stát, aby jednal o stáhnutí se ze Sinaje. Výměnou za to podepsal dohodu, která formalizovala vzájemné uznání obou zemí.

Po zavraždění Sádáta někdejšími členy Muslimského bratrstva, kteří se stali disidenty, začaly proti Muslimskému bratrstvu opět represe. Většina času Mubarakovy vlády znamenala pro Muslimské bratrstvo ústup. Mezitím se egyptská vláda snažila sebrat islamistům všeho druhu vítr z plachet tím, že přijímala zákony vyhovující právu *šarija* a odsuzovala vše, co nebylo v souladu s islámem.

Všimněme si však, že od doby svého založení se společnosti Muslimského bratrstva podařilo dosáhnout, s nezamýšlenou pomocí egyptského státu, jednoho ze svých cílů: z Egypta se stala zbožná, náboženská a konzervativní země.

Návrat na scénu

V roce 2005 získalo Muslimské bratrstvo 88 křesel a stalo se pátou nejsilnější stranou v parlamentu. O pět let později bojkotovalo druhé kolo voleb a obvinilo vládu z podvodu. Represe proti hnutí nikdy neustala. Proto se Bratrstvo drželo během událostí roku 2011 zpátky a opatrně vyčkávalo, jakým směrem se budou události ubírat, než do nich zasáhlo.

Uvnitř Muslimského bratrstva existovalo několik proudů, které mezi sebou soupeřily ohledně taktiky, zejména se jednalo o starou gardu na jedné straně a nové rekruy. Stará garda byla pro ústup a opětovné zaměření se na *da'wa*, ti druzí byli otevřenější reformě, světu a byli připraveni postavit se moci staré gardy v Maktab al-Irshad.⁴⁰ Jako model jim posloužila turecká Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP). Dnes můžeme uvnitř bratrstva identifikovat tři hlavní proudy: dvě křídla se snaží usilovně najít nástupce Sajjida Qutba, mladá garda je zahleděná do AKP v Turecku.

³⁹ *Al-da'wa* n°2, 1976. In: *Les frères musulmans des origines à nos jours...*, str. 18

⁴⁰ Nejvyšší kancelář, orgán, který je na nejvyšší pozici ve struktuře Muslimského bratrstva.

Muslimské bratrstvo a koptští křesťané

Během 70. a 80. let minulého století byli křesťané v Egyptě považováni za pátou kolonu křižáků a komunistů. Koptové, kteří oficiálně tvoří 10 procent populace, byli obviňováni ze spiknutí, bylo na ně nahlíženo jako na novověrce a dobyvatele, kteří se snaží rychle rozrůstat a stát se v Egyptě většinou. Jejich kostely byly vypalovány, koptští farmáři byli nuceni prodávat půdu a obchodníci museli platit zvláštní daň pro nemuslimy. Stejně jako židé mají křesťané nižší status než Egyptané muslimského vyznání. Bratrstvo obviňuje kopty z toho, že jsou zdrojem násilí. Bratrstvo však rovněž volá po národním konsenzu, jaký vznikl během britské okupace i v případě protestů na náměstí Tahrír. Bratrstvo, nostalgicky vzpomínající na zlatý věk islámu, by židům a křesťanům rádo nabídlo status *dhimmis*, „ochraňovaných“, ale podřízených islámskému řádu.

Muslimské bratrstvo a odbory

Bratrstvo těží z vakua, které vytvořil stát v záležitostech sociální ochrany, a svým členům hradí výdaje na zdravotní péči nebo jim poskytuje zvýhodněné úvěry. Svoji charitativní síť Bratrstvo vždy používalo k přesvědčování obyvatel. Navíc těží z rozvrácení tradičních odborů, které jsou slabé a požadavků svých členů si nevěšmají. Jejich infiltrace do dělnických organizací byla nicméně po dlouhou dobu slabá, vzhledem k tomu, že odbory byly kontrolovány a financovány ministerstvem práce (od roku 1952), aby se tak omezil jejich politický vliv, a byly dozorovány Všeobecným svazem dělnických odborů. Po Sádátově smrti se Bratrstvo s jistým úspěchem zapojilo do akcí v průmyslu. Některé části vyšších tříd se Bratrstvo se snažilo přesvědčit následujícím vzkazem:

„ Většina bratrů v odborech patří k mladší generaci, která vedla studentské hnutí 70. let. 'Nové bratrstvo' akceptuje mírumilovné urovnání politické soutěže a snaží se o dosažení svých cílů pokojnou a progresivní cestou široké lidové podpory. 'Noví bratři' se současně poučili ze zkušeností starší generace. Využívají nyní sílu organizace, konkrétních kroků a kolektivní práce, zatímco mají na paměti moc víry ve společnosti, kde znamená náboženství mnoho. “⁴¹

Dnes má Muslimské bratrstvo pod kontrolou hlavní odborové svazy techniků, lékařů a právníků, které bojují za důchody, proti výjimečnému stavu, za pluralitní systém a lidská práva. Tyto odbory odsuzují ekonomický imperialismus dominantní a vykořisťovatelské severní polokoule, která vydrancovala jih a nechala ho opuštěný. Jestliže Muslimské bratrstvo dělnickou třídu dlouho zanedbávalo, v posledních dvou desetiletích se o ni začalo náhle zajímat. Ve 40. letech bylo Muslimské bratrstvo vyloženě stávkokazecké, protože mělo za to, že stávka jako zbraň je v rukou proletariátu protiislámská a zneužívají ji komunisté, ačkoli několik stávek samo organizovalo. Tento pocit je v Muslimském bratrstvu přítomný pořád a jeho členové dělníky od demonstrací často zrazují.

⁴¹ Al-da'wa n°2, 1976 p. 18 in “Les frères musulmans des origines à nos jours...”

K odborům má Muslimské bratrstvo moderní přístup a pohlíží na ně jako na „*instanci k usmířování zájmu kapitálu a dělníků*.“⁴² V roce 2006 postavilo ve volbách odborových delegátů 2 200 svých kandidátů, nevíme však, jak byli úspěšní. V posledních dvaceti letech však každopádně získalo, především prostřednictvím kázání, uvnitř dělnické třídy zaznamenaníhodnou podporu.

Bratrstvo a ženy

Role, jakou mají hrát v islámu ženy, je pro Muslimské bratrstvo jasná: mají tu „vznešenou“ úlohu rodit a vychovávat další generace.

„Nesmíme zapomínat, že ženy mají velkou a vznešenou úlohu svěřenou jim všemocným Alláhem, která spočívá v plození a mateřství. (...)

Tyto charakteristiky, povinnosti a práva, které byly ženám přiděleny Alláhem, jsou v souladu s povinnostmi, které mají vůči svým manželům a dětem. Tyto povinnosti musejí mít větší důležitost než jakékoli jiné úkoly a jsou nezbytné pro stabilitu rodiny, která tvoří základní buňku společnosti a je původcem soudržnosti, síly a výkonnosti.“⁴³

Jeich místem má být domov, v jistých sektorech jim však islám povoluje pracovat.

„Neexistuje nic, co by ženám bránilo pracovat tam, kde jim je to dovoleno. Práci ve veřejném sektoru šaría ženám povoluje. Mohou pracovat v profesích, jako jsou lékařky, učitelky, zdravotní sestry, nebo tam, kde si to společnost žádá.“⁴⁴

Závěry ohledně postavení žen jsou jasné:

„My, Muslimské bratrstvo, bychom rádi upozornili na potřebu rozlišovat mezi tím, že někdo nějaké právo má, a způsobem, podmínkami a vhodnými okolnostmi k tomu, jak je toto právo uplatňováno. Pokud tedy mají současné společnosti rozdílné sociální podmínky a tradice, je přípustné, aby mohlo být uplatňování těchto práv zaváděno postupně tak, aby odpovídalo daným podmínkám. Takové uplatňování práv navíc nesmí vést k porušování etických zásad daných šariou, která je učinila závaznými.

Zcela odmítáme způsob, jímž západní společnost téměř úplně zbavila ženy jejich ctnosti a cudnosti. Tyto myšlenky se zakládají na filosofii, která je v rozporu se šariou a její morálkou a hodnotami. V naší islámské společnosti je důležité, aby byly islámské principy, morálka a hodnoty prosazovány s nejhlubším přesvědčením, ctí a prostotou, poslušností vznešenému Alláhu.“⁴⁵

⁴² TAMMAN, H., HAENNI, P.: *Les Frères Musulmans égyptiens face à la question sociale : autopsie d'un malaise socio-théologique*

⁴³ <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=4914> : The Role of Muslim Women in an Islamic Society

⁴⁴ <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=4914> : The Role of Muslim Women in an Islamic Society

⁴⁵ <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=4914> : The Role of Muslim Women in an Islamic Society

Muslimské bratrstvo a ekonomika, dělníci a feláhové⁴⁶

Kromě charity má Muslimské bratrstvo i síť společností a podniků. Ačkoli je nepřátelské vůči zahraničnímu kapitálu, jde o liberály, kteří jsou nakloněni štíhlému státu, nenáročnému na provoz, a sporým veřejným službám. Vždy podporovali politiku privatizací a strukturálních opatření, kterou dělali Násirovi nástupci, s tím, že soukromé vlastnictví je právo pozeňané islámem.

Bratrstvo podporovalo i pozemkovou reformu uzákoněnou v roce 1992, která vedla k rolnickým revoltám. Zahrnovala postupné, v průběhu pěti let, zvyšování nájmu z pozemků: ze sedmi procent vyrostly na dvacet, což bylo dvakrát více, než kolik činila majetková daň. Každý vlastník si mohl svobodně určit cenu pronájmu. Rolníci navíc museli pronájem, který vyšel asi na 30 až 50 procent z prodeje vypěstovaných produktů, zaplatit hned, jakmile podepsali smlouvu, což bývalo dlouho před sklizní. Farmáři, kteří nemohli splácet, byli vystěhováni. Bratrstvo to považovalo za „*návrat k božím zákonu*“.⁴⁷

Pokládá-li ideologie *al-Ikhwan* sociální otázky a dobročinnost za důležité, je mnohem blíže středním třídám než dělníkům a rolníkům. Obzvláště, pokud jde o aktivní členy, z nichž pochází mnoho z řad obchodníků. Bratrstvo investuje do zdravotnictví, stavebnictví a nemovitostí, vzdělávání, dopravy, turismu atd. Rozhodně nepodporuje zrušení vykořisťování člověka člověkem. Bratrstvo tvoří konzervativci a zastánci kapitalismu, třídního rozdělení mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými výměnou za poskytování iluze smyšlené komunity společných zájmů, komunity islámu. Jak jsme napsali v roce 2001:

*„Co má společného mladý nezaměstnaný v Gaze nebo Alžírsku s miliardárem ze Zálivu nebo s příslušníky vládnoucích vrstev tamních států, kromě náboženské příslušnosti? Samozřejmě že nic. Islám slouží jen k tomu, aby vytvořil takzvanou komunitu zájmů mezi utlačovateli a utlačovanými ‘muslimy’, a je to proletariát, kdo za to pořád platí.“*⁴⁸

Pro bratrstvo, stejně jako pro všechna monoteistická náboženství, představují chudí, vydědenci, vykořisťovaní, proletariát byznys:

*„Noví islamisté nikdy nehovoří o sociální spravedlnosti a redistribuci (...). Tvrdí, že aby byli dobrými islamisty, musejí být bohatí – a tento argument nikdy neobracejí. Nikdy netvrdí, že islamisté jsou dobří lidé, kteří pracující pro sociální spravedlnost a redistribuci.“*⁴⁹

Jinými slovy, Muslimské bratrstvo, stejně jako ostatní buržoazní filantropové, odpovídá na chudobu a vykořisťování charitou a dobrým svědomím. Náboženská

⁴⁶ Uspělé obyvatelstvo, které se živí zemědělstvím.

⁴⁷ <http://www.cetri.be/spip.php?article757&lang=fr>: Paysans contre Propriétaires

⁴⁸ http://www.mouvement-communiste.com/pdf/leaflet/tract_011008_contre_la_croisade_et_le_jihad

⁴⁹ op cit. Les Frères musulmans égyptiens

almužna, zaakat, má důležitý náboženský smysl: je jedním z pěti pilířů islámu a je povinností každého muslima, který chce své místo v nebi. Bratrstvo legitimuje skrze boha kapitalistický řád, v němž lidské zákony fungují jako něco přirozeného.

Stávka z 6. dubna 2008 proti nezaměstnanosti a vysokým životním nákladům byla poznamenána nepřítomností Muslimského bratrstva: odmítlo se zapojit. Kromě toho, že je proti dělnickým demonstracím obecně, mohlo být pro Muslimské bratrstvo těžké podobné aktivity podporovat, když jeden z nich Saad Husseini vlastnil továrnu, v níž se stávkovalo. Čtvrtého 4. května se nicméně nevýznamnou akcí zapojilo.

O rok později se Muslimské bratrstvo zdráhalo zapojit se do akcí na připomenutí si stávky, nakonec však poradilo demonstrujícím, aby pochodovali nenásilně, a souhlasilo se zapojením vysokoškolských studentů. Zatímco v lednu 2008 učinilo vyjádření odsuzující vysoké životní náklady a nespravedlnost, uchýlilo se k tomu jen proto, aby předešlo možným nepokojům, které by bývaly mohly narušit buržoazní společenský řád.

Dnešek

Co chce Muslimské bratrstvo dnes?

Zatímco Muslimské bratrstvo vyčkává ve stínu a představuje jedinou opoziční sílu, hraje do karet těm, kteří jsou u moci. Má daleko k tomu být revoluční silou, požaduje jen své místo na egyptské politické scéně výměnou za svůj potenciál mírnit vášně těch, kteří odstranili Mubaraka. Je jedinou opoziční organizací schopnou mobilizovat 600 tisíc svých členů, pokud ji vláda požádá, aby přivedli její oponenty k rozumu. Když Muslimské bratrstvo požadovalo Mubarakovo odstoupení, velmi rychle kývlo na vyjednávání se státem. Spolu s dalšími islamistickými skupinami 19. března 2011 hlasitě agitovalo za mírnou úpravu ústavy namísto jejího generálního přepracování. Šestého června 2011 obdrželo Muslimské bratrstvo tichý souhlas ze strany moci ohledně legalizace Strany svobody a spravedlnosti, která má být jeho politickou značkou. Měla osm tisíc zakládajících členů, včetně stovky koptů.

Na druhou stranu se zdá, že se odhalují některé vnitřní rozpory Muslimského bratrstva. Někteří mladí členové zkusili obhajovat moderní formu militantnosti. Jiní hovořili o transformaci organizace v moderní politickou stranu po vzoru turecké AKP, nicméně pro takový projekt jim chybí mnohé sociální a ekonomické základy. Dokazuje to něco? Některé hlasy uvnitř Muslimského bratrstva volají na úrovni mezinárodních vztahů dokonce po vládním míru s Izraelem. Bratrstvo si během své existence v podzemí a pod represí vytvořilo silné jádro militantů a kádrů. Podařilo se mu také silně zapustit kořeny v různých vrstvách egyptské občanské společnosti. Islám byl kromě toho v Egyptě vždy přítomný,

dokonce i během Násirovy éry „arabské cesty k socialismu“ a Bratrstvo z toho vždy těžilo. Právo *šaría* bylo vždy potenciálně použitelné – problém byl jen v tom, že stát si dělal nárok na to, zda bude aplikované, či nikoli. Kompromis mezi Muslimským bratrstvem a Mubarakovým režimem by se dal shrnout následovně: „Vám patří moc, nám společnost.“ Zdálo se, že s některými ústupky z obou stran fungoval tento kompromis docela dobře. Hnutí z února pootevřelo dveře dál a Muslimské bratrstvo změnilo svého partnera, nikoli však svou politiku, a učinilo velký krok vpřed.

Jaká skutečná politika se tedy skrývá pod povrchem?

Předně musíme pochopit, že Muslimské bratrstvo je skutečným politickým hnutím, které má za cíl změnit společnost, tedy alespoň občanskou společnost, protože nikdy nenavrhne zničení kapitalismu, dokonce ani nebude tlačit společností k přerozdělování zisku. Skutečně ovšem touží po změnách – chce znovu islamizovat občanskou společnost.

Zadruhé, během února ukázalo, že dovede participovat na hnutí, které samo neiniciovalo a jehož cíle nebyly v jeho prospěch, a následně usednout ke společné hostině s ďáblem, tedy s armádou. To ukazuje, že to, co „politické byro“ rozhodne, je přenášeno k „ústřednímu výboru“ a následně ke členům, aby se tím poté řídili i sympatizanti. Na druhou stranu fakt, že už nemusí čelit represí, bude posilovat vnitřní rozpory.

Zatřetí, ve chvíli, kdy je každodenní situace složitá kvůli ekonomice, je pro Muslimské bratrstvo výhodnější zůstat v opozici (zatímco se ve skutečnosti podílí na moci spolu s armádou) a počkat, až bude ovoce dost zralé, aby se dalo utrhnout. S takovými výhledy je pro Muslimské bratrstvo výhodné prezentovat se jako modernější uskupení, s tím, že dovolí různým svým tendencím veřejně se vyjadřovat a rozšiřovat tak svou „politickou nabídku“. V tomto světle se Muslimské bratrstvo jeví jako hybridní strana podobná stalinistům (s jádrem vyškolených militantů a kádrů) a peronistům (se silnými kořeny v občanské společnosti), která dokáže infiltrovat nejrozmanitější vrstvy společnosti (s objektivními limity mezi rolníky a vyššími třídami).

Co má budoucnost pro Muslimské bratrstvo přichystáno? Bude schopné získat kontrolu nad dělníky na pracovištích? Budou se vyšší vrstvy nadále zdráhat uzavřít s Muslimským bratrstvem „tureckou“ dohodu? Pokud se ekonomická situace nestabilizuje, některé složky buržoazie by si mohly Muslimské bratrstvo vybrat jako svého favorita, který zažehná společenský neklid. Muslimské bratrstvo ve skutečnosti nepovažuje dělníky jako takové za své nepřátele. Pokud dělník zůstává pouze jedincem, je vítán. Co ovšem nenávidí ze všeho nejvíc, je dělnická třída jako kolektivní těleso. „Třída proti třídě“ je protiislámská politika, proti níž musí Muslimské bratrstvo bojovat. Problém spočívá v tom, že pokud

dojde k ekonomickému kolapsu, není zatím egyptská dělnická třída připravena čelit vládnoucí třídě a umožnila by, aby dominovala řešení navrhaná Muslimským bratrstvem.

Situace koptů

Koptská církev⁵⁰ patří mezi nejstarší církve na Středním východě a její historie sahá až do roku 42 našeho letopočtu. Od roztržky na Chalcedonském koncilu v roce 451 žila koptská církev vlastním životem, separovaně od křesťanské církve, jak katolické, tak ortodoxní. Církev je zcela svázaná s územím Egypta a identifikuje se s jeho historií od těch nejdávnějších dob, proto se v devatenáctém století stali koptové propagátory moderního nacionalismu. Hlavní charakteristikou jejich církve je kult mučedníků pronásledovaných Římany v roce 284 našeho letopočtu, ale i používání koptského jazyka⁵¹ při náboženských obřadech. Vliv koptské církve od dobytí Egypta muslimy v roce 640 postupně upadal jak v dobách relativní smíru, tak i v obdobích krutého pronásledování jako v roce 1010 (za Kalifa al-Hakimema) nebo v roce 1320 během nadvlády Mameluků.

Buržoazní revoluce z roku 1921 otevřela koptům (především koptské buržoazii) cestu k podílení se na moci. Koptové byli militanty strany Wafd, dva se stali předsedy vlády a jeden prezidentem. Koptská buržoazie vlastnila až 50 procent národního bohatství. Nešlo při tom jen o rodinu Butrus-Ghálí, která vlastnila 10 000 feddanů (1 feddan = 40 akrů, tedy 0,4 hektaru), koptové byli též soukromými kapitalisty působícími v rozličných průmyslových sektorech.

Po pádu monarchie v roce 1952 bylo pro takzvané arabské socialisty reprezentované Násirem snadné koptskou buržoazii, obzvláště na venkově, vyvlastnit, ve jménu nacionalismu a socialismu. Mnoho koptů (stejně jako Židů) z Egypta uteklo a jejich podíl na populaci se tak výrazně snížil. Svoboda praktikování koptského vyznání byla zachována jako protiváha Násirovy represe Muslimského bratrstva. To se však změnilo po porážce v Šestidenní válce v roce 1967, kdy Násir potřeboval konsolidovat svou oslabenou moc pod vlajkou národní islámské jednoty. Během 70. a 80. let čelili koptové tlaku ze strany islamistů, došlo ke zdanění koptských obchodníků, nucenému odprodeji půdy a majetku, bojkotu koptských lékařů a lékárníků atd. To vše probíhalo se souhlasem státu až do doby, kdy počínaje rokem 1992, začal znovu útočit na Muslimské bratrstvo a islamisty jako Gammat Islamiya. V roce 1997 si nicméně islamisté vzali kopty opět do hledáčku a útočili na koptské čtvrti a školy, jako například v Abu Qourqas

⁵⁰ Slovo Kopt pochází ze starořeckého slova Aegyptos, které znamená Egypt a samo pochází ze staroegyptského slova Het Ka Ptah.

⁵¹ Koptská řeč pochází ze starověké lidové egyptštiny a je psaná abecedou, která směšuje řecká a koptská písmena.

(centrální Egypt) v únoru 1997, kde bylo zabito deset koptů a kdy propukly další protikoptské pogromy. Zatímco islamisté zabijeli na veřejných místech, obyčejní lidé napadali své koptské sousedy jen ze strachu, paniky a nedůvěry k druhému. K nejtragičtějšmu incidentu došlo v lednu 2000 v Al-Kochen v horním Egyptě, když roztržka mezi pouličními prodejci (koptem a muslimem) vedla k tomu, že se z mešity ozvalo volání po „lovu křesťanů“: skončilo to 21 mrtvým a mnoha vypálenými domy. Poté, co se v červnu 2001 v novinách rozšířily pomluvy o sexuálním skandálu koptského mnicha v klášteře v oblasti Asyut, demonstrovali koptové v káhirských ulicích. Sedmdesát jich bylo zraněno.

Koptové jsou občany druhého řádu. Nemohou se stát vyššími armádními důstojníky, děkany ani vysoce postavenými akademiky či soudci... představují pouze 1,5 procenta zaměstnanců veřejného sektoru. Stojí mimo „politiku“. V roce 1995 neměla Mubarakova NDP jediného koptského kandidáta a to, že bylo v dolní komoře egyptského parlamentu šest koptů (z celkových 454 poslanů), bylo jen díky tomu, že podle egyptského zákona může deset poslanců jmenovat prezident.

Nicméně v oblasti Káhiry a Alexandrie jsou koptští kapitalisté, jako je rodina Sawaris, která vlastní stavební společnost, telekomunikace a firmy v turistickém průmyslu a službách, velmi aktivní.

Jako projev dobré vůle jmenoval v roce 1999 Mubarak kopta Júsufa Burtus-Ghálího ministrem ekonomiky a financí.

Vztah Mubarakova režimu ke koptům byl obecně rozporuplný. V roce 2004 uzákonil koptské Vánoce (7. ledna) jako státní svátek a v roce 2005 rozhodl, aby byly zničené koptské kostely opraveny. Před prosincovými volbami v roce 2005, v nichž se předpokládal velký úspěch Muslimského bratrstva, vyzývali oficiální představitelé koptské církve jako např. papež Shenouda III. k volbě Mubarakovy strany. Během kampaně došlo k bojům mezi kopty a muslimy v Alexandrii.

Během událostí z února a března nebyla k vidění žádná protikoptská propaganda. Dnes se dá počet koptů stěží odhadnout, protože „minorita“ je v egyptských statistikách nesmysl a toto pojmenování je také některými koptskými intelektuály odmítáno s tím, že „koptové nejsou v Egyptě menšinou, ale jsou jeho bytostnou, neodmyslitelnou součástí.“⁵² Odhady se nicméně pohybují kolem 8 milionů. Koptové tvoří podstatnou část obyvatel velkých moderních měst Káhiry a Alexandrie, ale žijí i v údolí horního Nilu od Asyutu po Luxor (oblast Saíd), kde představují třetinu populace (zhruba 4 miliony) a jsou v mnoha vesnicích majoritou. V těchto oblastech se nijak neliší od svých arabských sousedů: jsou to chudí a velmi chudí rolníci svázaní s půdou, kteří dodržují místní kodex cti *Tar*.

⁵² Muhammad Haykal

Říci, že by koptové byli jednotnou komunitou bohatých lidí, však nelze ani v případě Káhiry. Například popeláři nepatří do veřejného sektoru a služby ohledně svozu odpadu jsou zajišťovány „soukromými“ podnikateli, kteří sjednávají své kontrakty s místními úřady. Říká se jim *Zabbalin* a 90 procent z nich jsou koptové ze čtvrti Moqattam. Lidé jimi pohrdají i pro to, že chovají prasata, což je pro muslimy svatokrádež. V dubnu 2009 vláda pod tlakem islamistů rozhodla, pod záminkou prasečí chřipky, utratit 250 tisíc prasat. Pro mnoho chudých koptů to znamenalo výrazné snížení šance na přežití.

Koptové nejsou jednolitým tělesem dokonce ani podle náboženství: žije zde 350 tisíc katolických koptů a 200 tisíc protestantských, nemluvě o ateistech z jejich řad...

Po masakru z května je každopádně jasné, že se jejich situace nezlepší.

Opozice: vakuum

Politické strany

V době, kdy byla u moci, měla Mubarakova Národní demokratická strana dva miliony členů.

Po Mubarakově pádu došlo k explozi nových stran po celém politickém spektru. Na jedné straně vyrostly pravicové liberální strany jako např. Strana svobodných Egyptanů založená telekomunikačním magnátem Naguibem Sawarisem. Toto uskupení má vizi občanského demokratického státu, který by přijal ekonomiku volného trhu, podporoval by soukromé investice a současně zajistil sociální spravedlnost.

Revoluční socialisté (RS)

Mezi „grassroot“ či levicovými aktivisty jsou v Egyptě relativně významní (či alespoň viditelní) revoluční socialisté, kteří mají blízko k The International Socialist Tendency a britské Socialist Workers Party (SWP). Skupina se zrodila na konci 80. let minulého století v milieu studentských kroužků ovlivněných trockismem. Po roce 2000 byli aktivisté RS zapojeni do hnutí solidarity s Palestinou a přilákali stovky nových militantů. Během povstání byli aktivisté RS velmi aktivní, jsou mezi nimi mnohé známé tváře, jako je např. blogger Hossam el-Hamalawy (známý jako 3arabawy) nebo Gigi Ibrahim.

Na RS je pozitivní jejich důraz na boj na pracovištích. *„Režimu nevadí, když budou trvat demonstrace a protesty celé týdny, ale nemůže přestat být jen pouhých několik hodin, pokud dělníci použijí jako svou zbraň stávkou,“* napsali v únoru 2011.

Prohlašují, že v odstranění Mubaraka sehrála klíčovou úlohu dělnická třída, nikoli egyptská mládež s Facebookem a Twitterem, jak se obecně tvrdí.

Politický profil RS má na druhou stranu mnoho slabin. Stejně jako jejich britští kolegové zastávají antiimperialistické pozice, konkrétně velmi silné protiamerické a protiizraelské postoje, což je z úhlu pohledu dělnické třídy velmi problematické. Odtud totiž zbývá už jen krůček k „jednotné frontě se všemi antiimperialistickými silami“, v tomto případě s islamisty. Vztah RS k zakázanému Muslimskému bratrstvu byl jiný, než jaký k němu měly starší egyptské levicové organizace, které zastávaly podobné pozice jako stalinistická Egyptská komunistická strana (viz níže): ta přirovnávala islamismus k fašismu. RS propagovali heslo „Někdy s islamisty, ale nikdy se státem“. Tento slogan pochází od Chrise Harmana z britské SWP. Jeho kniha *The Prophet and the Proletariat*, která toto heslo obsahuje, byla přeložena do arabštiny a distribuována RS v roce 1997. RS tak tedy mohli vést společné kampaně s Muslimským bratrstvem, jak tomu bylo v případech hnutí za podporu intifády a protiválečného hnutí.

Dělnická demokratická strana (DDS)

Revoluční socialisté se společně s dalšími levicovými aktivisty podíleli v únoru 2011 na založení Dělnické demokratické strany. Tato strana ovšem nebyla dosud (srpen 2011) uznána, protože se jí týká zákon, který zakazuje politické strany založené na třídních základech.

DDS je podporována novou Federací egyptských odborů. Podle oficiálních údajů má dvě tisícovky členů. Strana o sobě prohlašuje, že je antikapitalistická a na straně dělníků, současně ovšem tvrdí, že socialistická revoluce „není proveditelná v současném politickém prostředí“. Egyptské dělnické třídě údajně „chybí politická zkušenost a má nerozvinuté hnutí práce“. Požaduje opětovné znárodnění průmyslu a „opravdovější dělnickou demokracii“. Zatímco za Násira byli šéfové státních podniků jmenováni prezidentem, DDS volá po tom, aby si svůj vlastní management jmenovali sami dělníci. „*Chceme podniky, které byly ve zkorumpované Mubarakově éře uzurpovány starou bandou, vrátit zpět egyptskému lidu,*“ říká Fayoumy, jeden ze zakladatelů DDS, dělnický aktivista a elektrotechnik v továrně firmy Misr Spinning and Weaving Company ve městě Mahalla al Kubra v centrální deltě Nilu.

Tyto požadavky v části dělnické třídy, která vidí v privatizaci další zhoršování životních podmínek, snižování mezd a propouštění, jistě rezonují. Je ovšem též pravděpodobné, že velmi podobná přání bude mít i část armády, jelikož její ekonomická síla byla během procesu privatizací, který trval dvě desetiletí a který spustil Mubarak a jeho syn Gamal, podkopána.

Egyptská komunistická strana (EKS)

Od roku 1975 v Egyptě existuje rovněž stalinistická Egyptská komunistická strana, která čelila až do roku 2011 represi a fungovala pouze v podzemí. Odvo-

lává se na tradici Komunistické strany Egypta (KSE) založené roku 1922,⁵³ která později podporovala prezidenta Násira (dokonce i dnes o něm mluví EKS jen pozitivně). Strana se účastnila povstání, její požadavky byly ovšem orientovány hlavně na formu post-mubarakovské vlády bez zmínek o situaci na pracovištích. Informace o tom, kolik má strana militantů a jaký je její vliv uvnitř dělnické třídy, bohužel nejsou dostupné.

Odbory

Egyptská odborová federace

Před rokem 2011 byla jedinou existující odborovou strukturou v zemi Egyptská odborová federace, která byla v zásadě prodlouženou rukou vládnoucí strany, podobně jako odbory ve východní Evropě před rokem 1989. Podle oficiálních údajů organizuje federace 23 odborů, 2,5 milionu dělníků, což je asi 10 procent pracovní síly.

Federace nehrála v bojích posledního desetiletí žádnou roli. Vystupovala dokonce proti stávkám a podporovala vládní privatizační plány. To znamená, že do roku 2011 byly všechny dělnické boje v Egyptě organizovány mimo odbory, jelikož tato struktura byla potřebám a požadavkům dělníků zcela odcizená. Zde spatřujeme jednu z hlavních odlišností od hnutí v Tunisku, kde se oficiální odborová federace k protestům dělnické třídy formálně přidala.

Federace egyptských odborů

Nová Federace egyptských odborů je odpovědí na stav Egyptské odborové federace. Federace egyptských odborů byla založena 30. ledna 2011 během protestů na setkání svolaném na náměstí Tahrír. U jejich začátku stáli pracovníci ze zdravotnictví, učitelé a další státní zaměstnanci společně s lidmi z mnoha dalších rozličných sektorů. Jde-li o počty, je tato federace velmi slabá: ve 12 odborech organizuje pouze 250 tisíc členů, tedy zhruba 1 procento celkové pracovní síly.⁵⁴

Nevládní organizace na poli práce

Nevládní organizace starající se o pracující hrály v posledních letech v Egyptě během protestů a stávek významnou roli. Jednou z nejznámějších takových skupin je Centrum pro odbory a služby pracujícím, které působí od roku 1990. Jeho vzniku předcházely stávky na železnici (1986) a v ocelářství (1989). Odpovědí režimu bylo zavírání kanceláří Centra a dalších nevládních organizací a věznění jejich vůdců. Pro aktivisty, včetně těch z Centra, bylo velmi důležité spojení se západními odbory, například s nizozemskými odbory nebo s americkými AFL-CIO.

⁵³ Založena byla de facto již rok předtím, v roce 1921, pod názvem Egyptská socialistická strana. Její představitel poté odjel do Moskvy, aby jednal o přistoupení ke Komunistické internacionále. V prosinci přijala jednadvaacet podmínek pro vstup a změnila si jméno.

⁵⁴ <http://www.almasryalyoum.com/en/node/418296>

Poslední dobou volá Centrum pro odbory a služby pracujícím a podobné skupiny po rozpuštění Evropské odborové federace, zatím bez úspěchu.

Přes čerstvou vlnu nového odborářství zůstává otázkou, zda egyptská dělnická třída bude chtít po zkušenostech s Evropskou odborovou federací znovu okoušet ovoce bez chuti, které jim nabídnou jiné odbory. Hlavní koordinátor Centra pro odbory a služby pracujícím Kamal Abbas si stěžuje: „*Dělníci si zvykli věřit, že odbory jsou entitami vlády, do nichž člověk vstupuje, aby sledoval své osobní zájmy.*“ A dodává: „*Musíme vynaložit mnoho energie na to, abychom dělníky přesvědčili, že odbory jsou organizací, která se jim snaží zlepšit pracovní podmínky.*“⁵⁵

NA STRANĚ DĚLNICKÉ TŘÍDY

Stručná historie dělnických bojů v Egyptě

Zpátky do devatenáctého století

Rozvoj proletariátu do jeho moderní formy je vždy neodmyslitelně svázán se vzestupem odborářství a sociální demokracie, jakkoli raději bychom si přáli vidět „čiré“ vyjádření proletariátu, který se separuje od své reprezentace v rámci buržoazní společnosti. Stejně jako jinde v regionu, konkrétně v Tunisku, vstupuje do hry další komplikace v podobě populistického nacionalismu, a tedy vzestup „rozvojového státu“.

Vznik městské průmyslové dělnické třídy můžeme v Egyptě vysledovat v začátku 19. století, kdy otomanský guvernér Egypta Mehmed Ali, který byl zapojen do anglo-otomanského tažení s cílem vystrnadit Francouze, založil státem vlastněné textilní dílny. Ve 20. letech 19. století byly v dílnách ve městech Káhira a Mansura instalovány parní stroje dovezené z Anglie. Tento raný krátký experiment se státem řízeným rozvojem v duchu import-substitution (industrializace, která nahrazuje dovozy domácí výrobou) byl nicméně rozložen, když v roce 1840 zavedli Britové v textilním průmyslu volný obchod. Z hlediska formování dělnické třídy však textilní průmysl zůstal důležitý až do dnešních dnů. Od doby, kdy americká občanská válka vytvořila (v souvislosti s blokádou Konfederace) podmínky pro exportní boom egyptské bavlny, v něm přitom hrála hlavní roli, jako zemědělský produkt i jako surovina pro továrny, právě bavlna.

V roce 1869 byl otevřen Suezský průplav. Z velké části byl vystavěn nucenou prací – ročně na něm robotovalo 20 tisíc dělníků a tisíce jich během stavby mezi lety 1859 až 1869 zahynulo. Na stavbě se podílela též otrocká pracovní síla, otroci z východní Afriky pak byli používáni na přímořských lodích až do roku 1873.

⁵⁵ <http://www.almasryalyoum.com/en/node/418296>

Jednou z prvních zaznamenaných stávek v Egyptě byla v roce 1882 stávka nosičů uhlí ve městě Port Said založeném během stavby kanálu.

Na začátku 20. století byly největším zaměstnavatelem státní dráhy, které zahrnovaly i vůbec první trať na Středním východě - trať z Káhiry do Alexandrie dokončenou roku 1854. Dráhy zaměstnávaly 12 tisíc dělníků. Káhirska tramvajová společnost založená v roce 1894 měla 2 tisíce dělníků.

Po bankrotu v roce 1876 a britské okupaci roku 1882 se průmyslové investice přesunuly směrem k mezinárodním investičním skupinám, především francouzským, britským a řeckým. Vedle moderní dopravy byl dalším centrem formování třídy tabákový průmysl. Do začátku 20. století kontrolovalo pět velkých řeckých firem 80 procent exportu a zaměstnávalo 2 200 lidí. Další 2 tisícovky byly zaměstnány pro místní trh. Nej kvalifikovanější dělníci v tomto odvětví, ruční baliči, byli Řekové, kteří také organizovali první doloženou stávku v Káhiře a založili též první odbory. To mělo mít významný dopad na život a organizaci dělnické třídy navzdory tomu, že vzdělání nacionalisté byli jako vlastníci půdy od dělnické třídy izolováni. Fakt, že bylo nacionalistické hnutí vedeno vlastníky půdy, byl důležitým faktorem pro rozvoj silných vztahů mezi nacionalisty a odbory. Požadavky městských dělníků totiž nepředstavovaly pro pozemkové vlastníky přímou hrozbu. Proto se pro národní věc snažili mobilizovat spíše právě městské dělníky než rolníky.

Měli bychom též poznamenat, že až do 30. let 20. století byla většina námezdních pracovníků ve velkých firmách v Egyptě zaměstnávána a kontrolována lidmi, na něž se nahlíželo jako na cizince ve smyslu jazyka, národnosti a náboženství – britskými a francouzskými šefy, ovšem také v Egyptě usazenými Řeky, Italy, Arménci, syrskými křesťany, Židy... Není proto divu, že dělníci i širší společnost často považovali stávky za součást nacionalistického hnutí. Na druhou stranu nesmíme zapomenat, že ještě na začátku 20. století tvořili značnou část dělnické třídy také „cizinci“ a že neegyptští dělníci často hráli v militantních stávkách, politické agitaci a zakládání prvních odborů důležitou roli. Například čtrnáctičlenný výbor obuvnických odborů před první světovou válkou tvořilo pět Řeků, pět Egyptanů, dva Syřané, Ital a Armén. Z tohoto důvodu byla internacionalistická politika, ve své socialistické a anarchistické podobě, v egyptské společnosti po několik desetiletí přítomna, nikdy ovšem neoslovila mnoho arabsky mluvících dělníků.

Železniční a tramvajoví dělníci mezi lety 1908 a 1910 několikrát stávkovali, a ačkoli měly jejich požadavky přísně dělnický charakter (za kratší pracovní den, vyšší mzdy, proti pokutám a propouštění), byli vášnivě podporováni nacionalisty.

Pokus o buržoazní revoluci

Na konci první světové války byla zformována nacionalistická strana známá jako Wafd („Delegace“, protože jejím cílem bylo zúčastnit se mírové konferen-

ce ve Versailles). Její potlačování vedlo k masivním demonstracím a stávkám. Došlo k obecnému vzestupu dělnických bojů a formování týchž organizací jako v jiných průmyslových centrech. V roce 1921/1922 byla založena Komunistická strana Egypta a v roce 1922 i přidružená odborová konfederace CGT (Confédération Générale du Travail, pochopitelně!). CGT měla uvnitř dělnické třídy obrovský vliv, obzvláště pak v Alexandrii. Zhruba ve stejné době se právníci Wafd stali důležitými poradci odborů a dokonce vybízeli dělníky ke stávkám, podobně jako třeba radikálové ze střední třídy v Británii devatenáctého století.

V roce 1924 se Wafd ujala vlády, a jak už to bývá, okamžitě zakázala KSE a CGT a začala potlačovat stávky. Ve stejnou dobu vytvořila Wafd vlastní odborovou federaci. Nastolila tak vzorový model pro vztahy mezi dělníky a nacionalistickým režimem.

Během druhé světové války, kdy byla potřeba námezdní práce, která by sloužila potřebám spojeneckých armád operujících v Egyptě, se městská dělnická třída významně rozrostla. Na konci války zde bylo asi 623 tisíc továrních dělníků z celkové populace 18 milionů. Velká část dělníků byla ovšem s koncem války propuštěna. Mezi lety 1945 a 1952 došlo ke třem velkým stávkovým vlnám. Ve všech hráli vůdčí úlohu textilní dělníci a jejich požadavky, ovšem též nacionalistické organizace jako Demokratické hnutí za národní osvobození.

První dvě vlny mohly být potlačeny jen nelítostnou represí: v letech 1948 a 1949 bylo vyhlášeno stanné právo. Třetí vlna propukla poté, co byla Wafd v roce 1950 ve volbách s velmi nízkou účastí znovu zvolena do úřadu. Nejvýznamnějšími dělnickými tématy bylo zavedení legislativy o minimální mzdě a dávce životního minima, která ale nebyla aplikovaná. 25. ledna 1952 britské jednotky napadly egyptskou policejní stanici a zabily 50 policistů, protože měly za to, že pomáhali s partyzánskými útoky na britská zařízení v Suezském kanálu. Incident okamžitě vyvolal všeobecné rozhořčení a velké nacionalistické nepokoje v Káhiře. Oheň zničil velkou část evropské obchodní čtvrti. Bylo vyhlášeno stanné právo a represí se opět povedlo potlačit dělnickou i nacionalistickou agitaci. Starý režim (soustředěný na monarchii) se však zdál být vyřízený.

Po dosažení nezávislosti (1952- 1984)

V egyptské společnosti však existovala jen jediná síla dostatečně organizovaná a semknutá na to, aby se starým režimem skoncovala: armáda. Třiadvacátého července 1952 Gamál Abd an-Násir společně se skupinou mladých armádních důstojníků, kteří si říkali Hnutí svobodných důstojníků, svrhl monarchii a ustavil Egyptskou revoluční radu pro velení. Podobně jako předchozí nacionalistické vlády měla rada skutečnou podporu dělníků. Mluvila o „sociální spravedlnosti“, egyptské nezávislosti a zrušení „feudalismu“ (tedy zrušení dominance velkých pozemkových vlastníků). Jak už to bývá, dělníci měli za své pošetilé nadšení brzy zaplatit.

V srpnu stávkovalo 9 tisíc dělníků z Misr Fine Spinning & Weaving Company ve městě Kafr al-Dawwar v deltě Nilu za rozličné ekonomické požadavky, odstranění šéfů, kteří je šikanovali, a za právo mít svobodně zvolené odbory. Navzdory tomu, že dělníci vyjadřovali podporu novému režimu, armáda stávku rychle rozbila poté, co došlo ke střelbě mezi stávkujícími a policií. Dva dělníci byli postaveni před vojenský tribunál, odsouzeni k trestu smrti a za několik dnů popraveni. Ve stejnou dobu vydala Revoluční rada legislativu, která zakazovala stávky, která však současně způsobila, že bylo složitější propouštět dělníky kvůli nařízeným arbitrážím ve všech pracovních sporech.

Násir byl jako jediný kandidát na hlasovacích lístcích v roce 1956 zvolen prezidentem s 99,9procentním mandátem. Je dobře známo, že se stal oblíbeným po celém arabském světě, když znárodnil Suezský průplav a s pomocí Spojených států a samozřejmě i Sovětského svazu požadoval odchod Francouzů, Britů a Izraelců během „Suezské krize“ v říjnu 1956. V lednu 1957 režim vytvořil Egyptskou federaci pracujících, první státem řízenou odborovou federaci. V roce 1961 byla reorganizována na Egyptskou odborovou federaci, která působí dodnes. Byly položeny základy vojenského autoritářství, které je v Egyptě stále přítomno.

Od konce 50. do začátku 60. let Násir konsolidoval nové společenské uspořádání známé jako arabský socialismus. Všechny zahraniční a velké a střední egyptské firmy byly znárodněny. Dělníci z těchto firem se stali státními zaměstnanci, významně se jim zvýšila životní úroveň a získali mnoho sociálních výhod. Všem absolventům univerzity garantoval režim zaměstnání bílých límečků a všem středoškolákům pracovní místa modrých límečků.

Sláva arabského socialismu však neměla dlouhého trvání. První pětiletka z let 1957 až 1962 vytvořila milion nových pracovních míst a zajistila roční růst HDP o 6 procent. Od druhé pětiletky (1962 až 1967) se ovšem ustoupilo kvůli nedostatku investic a v roce 1965 se reálná mzda hluboce propadla. Na podkopání legitimacy násirismu se podílela rovněž porážka v arabsko-izraelské válce.

Prezidenti Anvar Sádát (1970 až 1981) a Husní Mubarak (1981 až 2011) přehodili výhybku směrem k ekonomické a politické orientaci na proamerický „Washingtonský konsensus“, k reformám vedoucím k obzvláště flexibilnímu pracovnímu trhu a škrťům v podpoře základních spotřebitelských položek. Tyto škrty vedly k „hladovým nepokojům“ z ledna 1977, které vládu donutily k dočasnému ústupu. Boom ceny ropy z let 1974 až 1982 vytvořil dělníkům příležitost emigrovat do těžářských zemí a vydělat si mnohonásobek toho, co mohli doma. Jejich peníze se pro Egypt staly nejdůležitějším zdrojem valut a vytvořily předpoklad pro masivní podíl emigrantské pracovní síly, která přetrvává do dnešních dnů. Propad cen ropy po roce 1982 a smrštění ekonomiky vedly k významnému rozmachu dělnických bojů v letech 1984 až 89.

Od hladových nepokojů k Mubarakově pádu

V roce 1984 byl přijat zákon, který ve veřejném sektoru zdvojnásobil odvody na zdravotní a penzijní pojištění. V říjnu toho roku vyšly desetitisíce textilních dělníků spolu se svými rodinami do ulic ve městě Kafr al-Dawwar (viz výše). Přestřihali telefonní dráty, zakládali požáry, blokovali dopravu a ničili železniční vagony. Povstání trvalo tři dny a vyústilo v těžké srážky s bezpečnostními složkami. V Iron and Steel Company v Helwánu, průmyslovém předměstí Káhiry s 25 tisíci dělníky, byly v červenci a srpnu roku 1989 vedeny dvě okupační stávky. I zde došlo na konfrontaci s represivními silami, během níž byl zabit jeden dělník.

V roce 1991 Egypt podepsal smlouvu s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou o Ekonomické reformě a programu strukturálního přizpůsobení (Economic Reform and Structural Adjustment Program; ERSAP). Výsledkem byla sice privatizace mnoha státních podniků, velké množství dělníků je však zaměstnáváno státem dodnes, jako je tomu v případě 25 tisíc textilních dělníků z komplexu Mahalla al Kubra, důležitého symbolu ekonomického nacionalismu a dělnické moci. Během 90. let zde došlo k další vlně kolektivních akcí, skutečné boje však započaly až začátkem nového tisíciletí. Zaměřené byly hlavně proti snižování reálných mezd kvůli inflaci a nejisté budoucnosti dělníků čelících privatizaci státních firem – obzvláště po nástupu Nazífovy vlády v červenci 2004.

Mezi lety 2000 a 2010 se více než dva miliony dělníků účastnily přes 3 300 okupačních stávek, stávek, demonstrací a dalších kolektivních akcí. Vůdčí úlohu hráli jako už dříve dělníci z textilního a oděvního průmyslu: továrna ve městě Mahalla al Kubra byla ve stávce v prosinci 2006 a září 2007 a dělníci dosáhli podstatných ekonomických vítězství. Jejich vůdčí role však nespočívala jen v tom, že šli příkladem. Byli to právě dělníci z této historické továrny, kdo vznesl v roce 2008 jako první požadavek na celostátní minimální měsíční mzdu ve výši 1 200 egyptských liber (asi 215 USD), požadavek, který byl poté přijat dalšími skupinami dělníků po celém Egyptu. Stávky se rozšířily též do sektoru výroby stavebního materiálu, dopravy, potravinářství, technických služeb, zpracování ropy...

Navíc přišla bezprecedentní vlna militantnosti administrativních pracovníků ve státním sektoru, obzvláště mezi berními úředníky městských nemovitostí, kteří dobře pochopili, že jejich stávka by připravila stát o příjem. V prosinci 2007 okupovalo 3 300 výběrčích daní z městského majetku po jedenáct dní ulici před ministerstvem financí. Dosáhli zvýšení mzdy o 325 procent a jejich akce vedla k vytvoření prvních odborů neřízených státem od Násirova zákazu. Je zajímavé, že to byla právě tato skupina dělníků, která zavedla jako metodu boje obsazení ulice.

Přejali ji například dělníci z více než desítky různých pracovišť v únoru 2010: po mnoho týdnů protestovali vsedě před budovou parlamentu. Uskupení městské

střední třídy bojující za demokracii se s dělnickými boji jistě ztotožnila, ačkoli ze strany dělníků nebyla tato podpora vždy reciproční. Například v březnu 2008 svolávali po internetu demokratičtí aktivisté generální stávkou s jistým výsledkem, ovšem jen díky tomu, že textilní dělníci z továrny v Mahalla al Kubra už byli v ulicích! To vedlo ke zformování Hnutí mladých 6. dubna. Když stejná skupina učinila stejný pokus v květnu téhož roku, byla její výzva ignorována. Každopádně není přehnané tvrdit, že taktika časově neomezeného obsazení ulic byla přejata od militantních dělníků.

Nedávné boje dělnické třídy

Úvod

K chronologii dělnických bojů, jak uvnitř, tak mimo továren, kterou najdete níže, jsme shromáždili údaje z mnoha médií v Egyptě (ovšem nikoli v arabštině) i ze světa. Ponechali jsme jen zcela přesné informace, tedy ty, které uvádějí konkrétní továrny (sídlo, výroba) a především počty stávkujících a zaměstnanců celkem. Jak ale vidíte, i tak zůstávají data neurčitá, zejména proto, že nevíme, jak mnohé ze stávek dopadly. Narazili jsme však na detailní reportáže o dvou stávkách (jedna byla v největší přádelně ve městě Mahalla al Kubra, druhá v textilce ve městě Ghazl al Mahalla), obě přikládáme.

Chronologie⁵⁶

8. února 2011

Asi kilometr od tahrírského náměstí protestovalo na 500 zaměstnanců před vedením státem vlastněného vydavatelství novin a magazínu Rose al-Youssef. Protestující odsuzovali provozní a redakční politiku šéfredaktora Abdallaha Kamala a administrativního šéfa Karama Gabera.

Další protest zahrnoval 200 novinářů, konal se před budovou Novinářského syndikátu v centru Káhiry a požadoval odvolání prezidenta syndikátu Makrama Mohameda Ahmeda, člena Mubarakovy strany NPD.

U sídla vedení největšího egyptského deníku, státem vlastněného listu Al-Ahram protestovalo 500 tiskařů: požadovali plné úvazky, benefity a bonusy.

Na třech místech v Káhiře protestovalo i na pět tisíc zaměstnanců státem vlastněného telekomunikačního gigantu firmy Telecom Egypt: požadovali ustavení adekvátní minimální mzdy a maximální mzdy.

⁵⁶ Detailní chronologii událostí najdete na mouvement-communiste.com, v sekci mouvement-communiste.com – sekce „Brochures“, titul „Égypte: Compromis historique sur une tentative de changement démocratique“, anglická verze nebo přímo: http://mouvement-communiste.com/documents/MC/Booklets/BR3_Egypt_Append_EN_vF.pdf

Více než šest tisíc zaměstnanců Suez Canal Authority podniklo protesty sit-in ve městech Port Said, Ismailia a Suez, požadovali úpravu mezd.

Přes sto dělníků státem vlastněné firmy Kafr al-Dawwar Silk Company a více než pět set zaměstnanců státní společnosti Kafr al-Dawwar Textile Company protestovalo, před a po svých směnách, kvůli nevyplaceným bonusům a příspěvkům na stravu.

Asi čtyři tisíce dělníků Coke Coal and Basic Chemicals Company v Helwánu ohlásilo stávku za vyšší mzdy, stálé smlouvy pro dočasné dělníky, vyplácení exportních bonusů a konec korupce. Vyjádřili rovněž solidaritu s protestujícími v Káhiře.

Kolem dvou tisíc dělníků z Helwan Silk Factory protestovalo u vedení firmy za odvolání správní rady.

Na 1 500 dělníků soukromé firmy Abul Sebae Textile Company požadovalo v Mahalle zadržované mzdy a bonusy. Blokovali též hlavní silnici.

Ve městě Quesna stávkovalo na dva tisíce dělníků a zaměstnanců Sigma Pharmaceuticals Company, požadovali lepší mzdy, povyšování a odvolání mnoha administrativních šéfů společnosti.

Ve vesnici Gharbiya u Mahally organizovaly stovky dělníků Mahalla spinning company časově neomezený protest sit-in před správní kanceláří firmy. Dožadovaly se realizace opožděných povyšování.

V Gharbiyi protestovalo též 1 500 dělníků z nemocnice Kafr al-Zayyat – uvnitř nemocnice se dožadovali vyplacení zadržovaných bonusů. Protest sit-in začaly sestřičky, následně se do něj zapojili lékaři a další zaměstnanci.

Na 350 dělníků firmy Egyptian Cement Company protestovalo v továrně a před vedením společnosti v Qattamiyy. Požadovali ustavení odborového výboru v továrně – toto právo jim správa firmy odpírala.

V Suezú začalo stávkovat více než tisíc dělníků firmy Misr National Steel, aby se domohlo vyšších mezd: tvrdili, že po celé roky nedostávali bonusy a že průměrný plat v továrně nepřesáhne 600 egyptských liber.

Před ropnou společností se shromáždily dva tisíce mladých lidí a dožadovaly se pracovních míst.

9. února 2011

Protestující v Port Saidu, městě se 600 tisíci obyvateli, zapálili vládní budovu, kvůli tomu, že místní úředníci ignorovali jejich volání po lepším bydlení.

Odbory právníků protestovaly v Káhiře, sešlo se na tři tisíce demonstrujících.

Na pět tisíc mladých nezaměstnaných vzalo útokem vládní budovu v Aswanu, požadovali odstoupení guvernéra.

Asi tři tisíce dělníků Egyptských národních železnic stávkovalo, aby ministr znovu zvážil jejich motivační odměny. Protestující seděli na kolejích a vyhrožovali, že neodejdou, dokud nebudou jejich požadavky splněny. Oficiální zdroj na ministerstvu dopravy uvedl, že firma dostala instrukce, aby všechny požadavky vyřešila nenásilně.

Na tisíc dělníků Petrotrade Co. (Egyptian Petroleum Trading Service Co.) organizovalo řadu sporadických protestů u káhirských poboček firmy, k nimž se přidali dělníci z firem Petroment a Syanco. Požadovali růst mezd a smlouvy na dobu neurčitou. Protestující se sešli u poboček firmy Petrotrade Co. v Abdeenu, Maadi, Nasr City, Haramu a Faisalu, v Haramu a Faisalu jich bylo na 1 500. Stěžovali si, že jejich měsíční mzda ve výši 700 egyptských liber nestačí na důstojný život, a požadovali zvýšení měsíčních mezd na 3 až 4 tisíce liber.

Stávkovaly více než dva tisíce dělníků farmaceutické firmy Sigma ve městě Quesn.

10. února 2011

Stávky a protesty pokračovaly navzdory slibům nově vytvořené egyptské vlády, že zvýší mzdy ve veřejném sektoru a penze o 15 procent (byl to jeden z pokusů jak si usmířit protestující).

Stovka stavebních dělníků blokovala v poledne vchod do tunelu Saleh Salem, který je jedním z hlavních dopravních kanálů v Káhiře, požadovala lepší pracovní smlouvy.

Až na tři tisíce dělníků státní firmy na ropu a zemní plyn v přístavním městě Alexandria na severu země stávkovalo kvůli lepším platům a pracovním podmínkám.

Kolem 150 dočasných zaměstnanců káhirského letiště se dožadovalo pevných smluv a lepších pracovních podmínek.

Zaměstnanci veřejné dopravy zahájili protest před kanceláří zaměstnavatele v Gabal al-Ahmar v Káhiře. Tisíce skandovaly hesla požadující lepší mzdy a zdravotní péči. „*Nemáme nic společného s Tahrírem a nemáme politické požadavky. Naše požadavky se týkají jen platů a bonusů,*“ uvedl jeden z protestujících, řidič. V ruce držel výplatní pásku, na níž stálo 342 egyptských liber měsíčně (58 dolarů). Spolu s ostatními stávkoval v autobusovém depu v Shubra Mazalat.

Stovky lékařů pochodovaly v bílých pláštích po káhirských ulicích z nemocnice Qasr El-Aini až na Tahrír. Skandovali „*Egyptané, přidejte se*“.

Dělníci z textilky Misr Spinning and Weaving v Al-Mahalla Al-Kubra se shromáždili

před administrativní kanceláří, aby vyjádřili solidaritu s protestujícími na tahrírském náměstí a požadovali zavedení minimální mzdy.

13. února 2011

„Stávky se šíří jako požár,“ říká Mohamed Mourad, železničář a člen Koordinačního výboru pro práva a svobody, zastřešujícího tělesa pro organizace pracujících z Aswanu na jihu Alexandrie.

Dělníci v Misr Spinning and Weaving Company, největší egyptské továrně, odložili stávku na podporu povstání, ale budou dál bojovat za vyšší mzdy.

Přes 400 dělníků v přádelně v gubernorátu Helwán stávkuje. Požadují růst každoročních bonusů a realizaci odkládaných povyšování.

Stávku obnovilo 700 dělníků v továrně Coca-Cola v Nasr City. Požadují stále zaměstnání pro dočasné zaměstnance a lepší plat kvůli rostoucím cenám.

Rezignaci řídicího orgánu požadovalo protestem sit-in 2 400 dělníků Misr-Iran Textile Company.

Povětšinou ženská pracovní síla velkého výrobce koberců v Mahalla al Kubra pokračovala ve stávce za zvýšení minimálních mezd.

Dělníci počínaje státem vlastněných finančních institucí v Káhiře po přístav v Alexandrii začali stávkovat, narušovat pracovní provoz a donutili centrální banku vyhlásit neplánovaný volný den na 14. února.

14. února 2011

Egyptská armáda vyzvala k národní solidaritě, vyzvala dělníky k tomu, aby hráli roli v obnově ekonomiky, a kritizovala stávky. Jednalo se o páté komuniké Nejvyšší vojenské rady.

„*Tohle je druhá fáze revoluce, kdy dělnická třída přenáší Tahrír do továren,*“ uvedl aktivista za práva pracujících.

Kolem 150 dělníků z turistického sektoru protestovalo u Velké pyramidy a požadovalo vyšší mzdy.

Egyptská centrální banka vyzvala komerční banky, aby v reakci na výzvu pracujících z bankovního sektoru ke stávce uzavřely své pobočky.

V Káhiře protestovaly tisíce dělníků před státem kontrolovanou Egyptskou odborovou federací a požadovaly odstoupení jejího nepopulárního šéfa Husseina Megawera a členů vedení, které obviňovaly z korupce.

Přinejmenším tři tisíce dělníků veřejné dopravy pokračovaly pátý den ve stávce a požadovaly vyhození vedení a lepší mzdy.

V káhirském Operním domě požadovali zaměstnanci odstoupení ředitele, jehož obviňovali z korupce a z toho, že ignoroval požadavky na vyšší mzdy.

Zdravotníci v nemocnici Qasr al-Aini přerušili práci a blokovali dopravu na hlavní silnici v centru Káhiry.

Ve čtvrti Giza demonstrovaly stovky řidičů sanitek. Požadovaly lepší platy a stálou pracovní smlouvu. Asi sedmdesát sanitek ale zaparkovali řidiči u silnice podél řeky, cestu neblokovali.

V Kerdasse na jihu hlavního města protestovalo přes 5 tisíc dělníků z velké textilky za lepší pracovní podmínky: chtěli, aby se jejich dočasné pracovní smlouvy změnily na trvalé.

V provincii Qaliubiya v deltě Nilu nenastoupili do práce dopravní policisté. Požadovali vyšší mzdy.

V provincii Beni Sueif protestovaly před rezidencí guvernéra tisíce místních, požadovaly lepší bydlení.

Ve městě Aswana odmítli pracovat zdravotníci onkologické nemocnice, chtěli tak podpořit kolegy, kteří měli pracovní smlouvy na dobu určitou.

15. února 2011

Vlastníci mobilních telefonů dostávají textovou zprávu poslanou egyptskou armádou. Nabádá dělníky, aby jednali „správně“. *„Některá odvětví organizují navzdory návratu k normálnímu životu protesty a zdržují tak náš pokrok,“* stálo v jedné SMS zprávě.

Tisíce pracujících z bank, textilek, potravinářských podniků, ropných zařízení a vládních úřadů jsou stále ve stávce. V lednu vzrostly ceny potravin a pití, které činí 44 procent košíku používaného k výpočtu inflace, v meziročním srovnání o 18 procent, v prosinci to bylo 17, 2 procenta. Egypťané říkají, že od té doby znovu vyrostly. Nový vládní kabinet již slíbil, že zachová dotace a zvedne některé státní platy o 15 procent.

Stávkuje 25 procent z 6 tisíc dělníků firmy Arafa ve městě Tenth of Ramadan City.

Výrobce keramiky Lecico informuje, že jeho provoz byl po dva a půl týdne přerušen. Po dvoudenní stávce souhlasí se zvýšením platů a benefitů. Po předchozí dva týdny klesla produktivita o 30 procent a místní obchodní i exportní aktivita se na osm dnů zastavila.

16. února 2011

Šéf státem kontrolované odborové federace Hussein Megawer vyzval k ukončení protestů pracujících a všechny šéfy odborových svazů k tomu, aby „zahájili

dialog s dělníky, aby pochopili jejich problémy a požadavky... aby se ukončily stávky“.

Více než 12 tisíc dělníků státem vlastněné textilky Misr Spinning and Weaving Company vyšlo znovu do stávky. Stávkuje i 6 tisíc dělníků z přádelen a tkalcovských provozů ve městě Damietta.

Firmy jako výše zmíněný výrobce keramiky Lecico již některým požadavkům ustoupily.

Firma Sinai Cement uvádí, že její výdělky budou dotčeny uzavřením bank, a ASEC Cement říká, že dodavatelé mají problémy kvůli stávkám, což má dopad na pracovní plán.

Zaměstnanci Centrální auditorské organizace organizují protest sit-in a požadují, aby se organizaci dostalo absolutní nezávislosti na státu. Pracující volají po úpravě regulací, kariérního postupu a po růstu bonusů a mají i další požadavky.

Kolem 2 tisíc zaměstnanců ministerstva lidských zdrojů protestuje proti korupci a požadují vyplácení bonusů a cestovného ve výši 200 egyptských liber měsíčně.

Ve městě Ismailia protestují vládní zaměstnanci na ministerstvech zavlažování, školství a zdravotnictví před budovou vedení provincie a požadují „spravedlivější platy“.

Egyptská centrální banka slíbila podniknout všechna nezbytná opatření, aby zajistila uspokojení legitimních požadavků pracujících v bankovním sektoru.

Ve městě Port Said demonstrovala asi tisícovka lidí za zavření chemičky, protože vypouští odpad do jezera poblíž města.

17. února 2011

Protest průvodčích zastavil železniční dopravu. Požadují, aby se na ně vztahoval třicetiprocentní bonus schválený ministerstvem dopravy stejně jako na ostatní dopravní sektory.

Více než 600 dělníků z údržby metra ve čtvrti Tora na jihu Káhiry zabránilo vozům metra, aby zastavily ve stanici. Požadovali pracovní smlouvy na dobu neurčitou.

Kolem 1 500 dělníků zaměstnávaných Suez Canal Authority protestovalo ve třech městech za lepší mzdy a zdravotní pojištění. Dělníci, včetně techniků a administrátorů, se shromáždili před guvernérskými úřady ve městech Ismailia, Suez a Port Said.

Na 20 tisíce dělníků stávkuje ve státem vlastněné textilce Mahalla Textile Company, požadují lepší pracovní podmínky, zaměstnanecká práva a mzdy. Dělníci

vyhlásili časově neomezenou stávkou a skandují hesla proti korupci ve vedení firmy.

Stávkující dělníci z Mahalla al Kubra prohlašují, že vystupují z vládou kontrolovaných odborů a vstoupí do Federace nezávislých odborů, která vznikla 30. ledna.

Egyptské přádelny opět jedou (reportáž z města Mahalla al Kubra)⁵⁷

Uvnitř gigantické továrny Misr Spinning & Weaving Co. v hlomozícím městě Mahalla al Kubra v deltě Nilu, které je známé svým textilem, se už zase ozývá drnění stavů. Dělníci procházejí kolem armádních tanků a ostnatého drátu, aby obnovili výrobu bavlněných a vlněných tkanin po čtyřdenní divoké stávce.

Pro textilní dělníky, jako je Kamal Mohammed Fayomy, ale též pro vojenské vládcce Egypta, kteří se snaží nedopustit, aby se tamní ekonomika zastavila navzdory povstání, které po třech dekadách vlády svrhlo prezidenta Husního Mubaraka, je to dobrá zpráva. „Naše nejdůležitější požadavky byly splněny a jsme za to rádi,“ říká sedmačtyřicetiletý Fayomy, statný elektrikář a člen desetičlenného dělnického výboru, který s vládou tento týden ukončení krátké stávky vyjednával.

Stávka v průmyslovém městě s dlouhou historií dělnického odporu vojenské vůdce vyděsila a původně pohrozili, že ji ve vládou vlastněné továrně zastaví silou. Místo toho však Nejvyšší rada ozbrojených sil nakonec několik dělnických požadavků rychle schválila a k násilí nesáhla.

To přitom, říká Fayomy s uspokojením, dalo hnutí pracujících, které bylo dlouho pod tuhou vládní kontrolou, novou naději. Armáda uspokojila klíčový požadavek stávkujících a propustila ředitele závodu obviněného z korupce. Dělníkům byl rovněž přiznán bonus ve výši 25 procent měsíční mzdy. „Navíc jsme dostali zapláceno za čtyři prostávkované dny,“ dodává s úsměvem Fayomy.

Rychlé vyřešení potenciálně ničivé stávky připomenulo, že dělnické nepokoje jsou klíčovou výzvou, které Egypt čelí, zatímco se snaží vrátit po chaosu, který přineslo povstání, k normalitě.

„Řekněme, že bylo dosaženo politické dohody. Byla důležitá pro obě strany,“ říká v malé kanceláři Hamdy Hussein, socialista, který vede Afak, agenturu na obhajobu práv pracujících, napojenou na komunistickou stranu.

Mahalla: město s tradicí odporu

Mahalla al Kubra, kde pracuje ve třech tisících textilkách přes sto tisíc dělníků, se stala místem mnoha nepokojů již tři roky předtím, než byly zahájeny několik týdnů trvající protesty proti Mubarakovi na tahrířském náměstí v Káhi-

⁵⁷ Los Angeles Times, 24. února 2011, David Zucchino (doplněno o mezititulky – pozn. aut.)

ře. Stávka, která tady proběhla 6. dubna 2008, dala vzniknout (poté, co Egypt a celý svět oběhly díky Facebooku a YouTube záznamy, na nichž policie napadá stávkující dělníky) egyptskému mládežnickému hnutí.

Když policie zastřelila přinejmenším dva lidi, rozšířily se Mahallou vášnivé protesty. Jejich symbolickým znamením byl stržený a pošlapaný Mubarakův portrét na centrálním náměstí – to byl velmi ojedinělý akt veřejného protestu.

„Zlomili jsme tabu zákazu shromáždění a demonstrací podle zákona o výjimečném stavu,“ říká Fayomy, který byl pro dělnický aktivismus dvakrát zatčen.

Stávka jako výzva pro vojenskou vládu

Dělnický konflikt by se mohl z továrny Misr rozšířit – a to armáda očividně nechtěla.

Misr je největší textilka v zemi a centrum textilního sektoru, který produkuje více než čtvrtinu průmyslové výroby Egypta. Divoké stávky se zúčastnilo kolem 15 tisíc z celkových 24 tisíc dělníků, kteří v továrně pracují.

„Stávka přilákala pozornost vlády. Dotkla se dělníků z celé země,“ říká Gamal Abu Ela, který vede jinou nadaci na podporu práv pracujících v Mahalle. Podle jeho slov do Mahally přijeli z přes sto kilometrů vzdálené Káhiry mladí aktivisté z Tahríru, aby stávkovým vůdcům poblahopřáli.

Vláda slíbila uspokojit víc dělnických požadavků, „hned jak se země více stabilizuje“, říká Fayomy. Jiní dělníci tvrdí, že nechtějí využívat politické nestability k tomu, aby dál poškozovali již tak zasaženou ekonomiku nadměrnými požadavky.

„Nechceme poškodit revoluci tím, že bychom právě teď prosazovali příliš mnoho požadavků,“ říká třiačtyřicetiletý Faisal Lakosha, který pro firmu pracuje devatenáct let. „Nakonec dostaneme, co chceme.“

„Je jen otázkou času, než budou uspokojeny i zbývající dělnické požadavky,“ říká Mohamed Mustafa Sabagh z vládního úřadu pro pracovní sílu.

Dělníci by měli dostávat 1 200 egyptských liber (205 dolarů) měsíčně, podle svých vůdců ale pobírají stěží třetinu oné částky. Část z toho, co zbývá, pokryjí speciální bonusy.

Dožadovali se zdvojnásobení platů, lepšího zdravotního pojištění, kreditů za pracovní tréninky a vyšších příspěvků na dopravu a stravování. Vyhození ředitele podniku Fouada Abdela Alima Hassana však pro ně prý bylo důležitější.

Poté, co byl odvolán, se ohromný závod opět rozjel. Čítá několik bloků a je městem ve městě, místní mu říkají „průmyslový hrad“. Chrání ho vysoké betonové zdi a ostnatý drát a zahrnuje mešity, nemocnici a ubytovnu.

Za jeho zdmi hučí městský ruch a obchod. Pouliční prodavači křičí ceny pomerančů a rajčat, ženy prodávají u stánků ryby a žebráci se dožadují mincí v čajovných plných much. Obchodníci vystavují barvami zářící látky a bílé svatební šaty jen pár kroků od krvavých těl poražených zvířat na hácích.

Mahalla je chmurné dělnické město o 500 tisících lidech obklopené zelenými poli a zastřené pokrývkou šedého smogu. Kvůli politicky aktivním textilním dělníkům, jichž je plná, se na ni káhirske úřady dívají s podezíráním.

Fayomy a další stávkoví vůdci tvrdí, že chtějí politickou reformu i zlepšení situace dělníků, nejen v Mahalle, ale napříč Egyptem.

Podle jeho slov budou na vojenskou vládu tlačit, aby své sliby dodržela, protože „triky starého režimu“ už znají. Teď jsou však ochotnější, zdá se, vzít vládu za slovo.

„Revoluce pořád pokračuje,“ říká dělnický aktivista Hussein, který má za sebou několik zatčení, „pokud armáda sliby nesplní, vstoupíme znovu do stávky.“

Egyptští dělníci stávkují za změnu⁵⁸

Za zdmi státem vlastněné textilky Ghazl al Mahalla protestují před hlavní tanku a pod dohledem znuděného vojáka, který se dívá z jeho věžičky, rozzlobení dělníci. Jedná se o jednu z mnoha porevolučních stávek, které vypukly v podnikcích a vládních úřadech po celé zemi.

Elsaid Habib, penzista, který pro firmu pracoval třiačtyřicet let, říká: „Revoluce nám umožní víc tlačit na manažery. Možná že neví, jak vést podnik – my ale žádáme o svá práva.“

Nepokoje jsou symbolem toho, co je podle mnohých výsledkem selhání průmyslové politiky, která se během třicetileté vlády prezidenta Husniho Mubaraka hrubě nedařila a kterou je třeba napravit, má-li nový politický řád země přinést rovněž ekonomickou prosperitu.

Město Mahalla je, jako směska obrovských, zkosnatělých vládních firem, dělnických nepokojů a bojů s globálními tržními silami, součástí obecnější ekonomické malátnosti, která se za svržáním Mubaraka rozprostřela.

V horečnatém období před a po rezignaci někdejšího prezidenta vypukla na pracovištích, od nemocnic po hotely, vlna stávek. Noví armádní vládcí, vystrašení tím, že se zdá, že by pouliční demonstrace na káhirském tahrínském náměstí mohly vést k akcím na pracovištích, požadují, aby se každý vrátil do práce.

⁵⁸ *Financial Times*, Michael Peel, 23. února 2011

Není přitom překvapivé, že Mahalla, průmyslové centrum v deltě Nilu na sever od Káhiry, je jedním z míst, kde je armádní příkaz ignorován. Dlouhá historie dělnických nepokojů tohoto města zahrnuje stávkou textilních dělníků z roku 2008, jejíž datum (6. dubna) dalo jméno hlavnímu opozičnímu hnutí, které stálo za povstáním proti Mubarakovi.

V malé místnosti v jedné z mnoha tmavých uliček Mahally vrčí deset šicích strojů a šijí ponožky, jejich majitel Hany Matawea však říká, že zisk z toho není valný.

Zvyšuje hlas, aby přehlušil lomozíci stroje i recitace Koránu, které znějí z jeho starého rádia, a říká, že kvůli rostoucím cenám surovin nemůže konkurovat čínským ponožkám, kterých se prodává tučet za 18 egyptských liber (tři dolary), což představuje jen jeho výrobní náklady.

Součástí problému je podle něj na tisíc různých daní a poplatků, které musí platit – celkem čtyřicet, vypočítává – a nekonečné papírování a byrokratické obtíže, jimž čelí.

Chytá se jednoho malého pozitivního signálu, který přišel po Mubarakově odchodu: dodávky vody do jeho továrny, které dřív blokovali vládní úředníci požadující jakousi dokumentaci, nyní fungují.

„Myslím, že příští dny budou optimističtější,“ říká. Šéfovy obtíže se přenesly na jeho zaměstnance, jak je Suleiman Abd El Latif, který se bojí dvou věcí, které dělají asi největší starost egyptským dělníkům obecně: nákladů na bydlení a růstu cen.

Latif vydělává jen 20 egyptských liber denně, zatímco jeho měsíční nájem je ve výši 300 liber, fazolový sendvič k snídani je za 75 piastrů, je tedy o 150 procent dražší, než byl před dvěma lety.

„Doufám, že politická změna zlepší moje práva jako dělníka – doufám, že mi dá lepší život,“ říká.

Jeho stížnosti sdílí mnoho tisíců dělníků z obrovských pracovišť vládních textilek, kde dlouhé roky státních investic nevedly ani k přesvědčivým ziskům a produktivitě, ani ke spokojeným zaměstnancům.

Žádný manažer továrny Ghazl to však nebude komentovat, ochranka tvrdí, že jsou všichni pryč. I tenhle podnik se stejně jako jeho konkurenti snaží vyrovnat s další ranou v podobě nárůstu mezinárodních cen bavlny o téměř 45 procent, k níž došlo od začátku roku do poloviny února.

Hisham Ghida, výkonný šéf MG, rodinné továrny na spodní prádlo, tvrdí, že za to může částečně vláda, která mohla více podporovat domácí produkci bavlny.

Podle něj je to jedna z mnoha oblastí, kde musí revoluce, která se na ulicích odehrává, podnitit změnu ekonomického přístupu – nejen v churavém vládním sektoru, ale též v mnoha soukromých společnostech, které se dříve kvůli možným následkům příliš bály novou politiku podporovat.

„Nyní potřebujeme držet při sobě,“ říká.

19. února 2011

Hladovku zahájily asi tři stovky dělníků z dolů na zlato v Sukari poblíž města Marsa Alam u Rudého moře, jako důvod uvedly nízké mzdy, prodlužování pracovní doby, špatné zacházení ze strany firemních představitelů a to, že s nimi společnost nepodepsala smlouvy na dobu neurčitou.

Čtvrtým dnem pokračoval před sídlem firmy protest asi 15 tisíc dělníků Misr Spinning and Weaving, dělníci prohlásili, že budou pokračovat, dokud nebude šéf firmy zbaven funkce.

21. února 2011

Eskalují protesty v elektrárenském sektoru, v sedmi elektrárnách dělníci organizují sit-in akce. Technici a administrativní pracovníci organizují protesty v elektrárnách

Nubariya v guvernorate Buhajra, Tebbin a Karimat ve městě Helwán, Abu Sultan ve městě Ismá'ílija a Oyoum Moussa a Ataqa v Suez. Závod Kafr al-Battikh ve městě Damietta je rovněž dějištěm mnoha malých demonstrací, které volají po trvalých pracovních smlouvách, požadují příplatky za riziko a bydlení a zvýšení základních mezd, stejně jako povýšení v kariérním žebříčku podle dosažených certifikací.

22. února 2011

Viceprezident Misr Fine Spinning and Weaving Company ve městě Kafr Al-dawar Raafat Geneidi zemřel poté, co jeho kancelář napadly tisíce rozhněvaných továrních dělníků. Dělníci ve firmě organizovali protest, který požadoval rezignaci správní rady a odborové rady, dalšího firemního činitele a ukončení zaměstnaneckých smluv s lidmi, kteří převyšují státní věk odchodu do penze.

23. února 2011

Skupina propuštěných policistů zapálila jednu káhirskou budovu ministerstva vnitra. Zatímco skandovali hesla požadující, aby byli znovu přijati do práce, obstoupil je kordon vojenské policie. Protesty za vyšší mzdy i proti svévolnému vyhození se konaly před ministerstvem již v předchozích dnech.

Časově neomezenou stávkou vyhlásilo na 1 800 dělníků z firem South Valley Agricultural Development Company a Ramses Agricultural Services Company ve městě Toška. Vyhržovali, že nebudou-li jejich požadavky uspokojeny, zapálí firemní budovy. Vyhození šéfa firemního výrobního oddělení z funkce požadují dělníci East Delta Electricity Company, důvod je to, že mnoho z nich svévolně vyhodil z práce.

Protest pořádali i učitelé, které zaměstnává ministerstvo školství překerní formou, požadovali trvalé pracovní smlouvy a vyšší mzdy.

Obnovení pracovních smluv požadovalo i 300 propuštěných dělníků National Railways Authority, vedení společnosti před nimi chránila vojenská vozidla.

Asi 1 500 dělníků firmy Loqma Pipes Factory drželo jako rukojmí padesátku manažerů, aby se tak domohli zvýšení mezd a bonusů.

Bonusy a lepší pracovní podmínky požadovali na svých demonstracích i pracující z káhirského letiště a firmy Nile Cotton Company. Lepší finanční podmínky požadovalo tož 450 městských uklízečů ve Městě 6. října.

Ve městě Qena blokovalo dálnici 400 dělníků firmy Hebi Pharmaceutical, podle svých slov se jim po dva roky nezvýšily mzdy.

V Sharqiyi blokovali kvůli zvýšení mezd po tři hodiny dálnici pracující z firmy Hakim Plastics, nakonec je rozehnaly pořádkové síly.

Protest pořádalo i sedm set zaměstnanců United Bank, požadovali vyšší peníze a prezidenta banky obviňovali ze zahálky a z toho, že neslyší na jejich požadavky. Protestu se účastnili i zaměstnanci Banky pro úvěr na rozvoj a zemědělství a Misr-Iran Development Bank.

Zaměstnanci z několika poboček Banky pro úvěr na rozvoj a zemědělství poté protestovali před vedením banky. Zaměstnanci Misr-Iran Development Bank volají po vyšších platech a regulacích zdravotního pojištění.

Hlavní požadavky dělníků Misr Spinning and Weaving Co jsou splněny a pracující se vracejí do práce. „Naše nejdůležitější požadavky byly splněny a za to jsme rádi,“ uvedl elektrikář, který vyjednával o ukončení stávkou spolu s dalšími devíti členy dělnického výboru s vládou.

24. února 2011

V oáze Bahariya protestovaly proti špatným životním podmínkám stovky důlních dělníků.

V Port Said požadovaly vyšetřování nepřístojností ohledně prodeje půdy vysokoškolským absolventům v rámci speciálního Mubarakova programu stovky obyvatel vesnice Radwan.

Ve městě Bání Suvajf protestovalo na tisíc vysokoškolských absolventů, dělníků a učitelů již druhým dnem před tamní budou ministerstva školství.

Před elektrárnou ve městě Amriya protestovalo několik desítek obyvatel vesnice Nadha, stěžovali si na emise.

V Suezu blokovalo silnici 1 200 dělníků státních oceláren.

Čtvrtým dnem po sobě pokračovali v budově vedení v protestu dělníci z firmy Ameron, která vyrábí ocelová potrubí.

V guvernorate Kafra aš-Šajcha vyšli do stávky řidiči autobusů ve městě Desouk, protestují proti rostoucím výdajům na zdravotní pojištění.

V guvernorate Dachílija protestovalo 1 500 farmářů. Stát totiž protiprávně prodal půdu, kterou měli pronajatou více než 70 let, obchodníkům.

V přístavu Damietta požadovaly vyšší příplatky a vyhození finančního manažera desítky zaměstnanců společností Farsco a Zarkaa.

Ve městě Minúfijska protestovalo před soudem 50 žen z rodin vězňů trestnice Shibin al-Kom, požadovaly propuštění svých blízkých či možnost navštěvovat je.

V guvernorate Kaljúbjija vtrhlo na 300 řidičů do vládní budovy a zničili hlavní bránu. Okupovali halu ve druhém patře a obestoupili kancelář guvernéra Adliho Husseina.

A Asuánu 700 dělníků důlní firmy Al-Nasr v Edfu předložilo hlavním důlním odborům, generální egyptské odborové federaci a Holding Company for Mining Industries memorandum, které vyslovovalo nedůvěru předsedovi dozorčí rady i odborovému výboru. Dělníci požadovali ustavení nových dočasných administrativních výborů složených z dělníků.

26. února 2011

Skupina pro-dělnických aktivistů, která zahrnovala Khaleda Aliho, jenž stojí v čele Egyptského centra pro sociální a ekonomická práva, a Sabera Barakata, ustavila Koalici revolučních dělníků 25. ledna. V prohlášení se hlásí k „absolutnímu právu dělníků na obnovu všech práv, práva na stávku a nenásilný protest, práva boje s korupcí ve firmách i odborech“. Prohlášení volá též po zrušení výjimečných zákonů, propuštění všech politických vězňů, zrušení státní bezpečnosti a po procesu se všemi, kdo se provinili represáliemi a mučením.

Novináři ze státu provozované tiskové agentury Middle East News Agency se rozhodli vytvořit výbor „moudrých mužů“, který stanoví novou redakční politiku a zvolí nového šéfa a šéfredaktora. Druhý den pokračuje před Syndikátem novinářů sit-in protest novinářů listu Al-Osbou. V protestech proti redakční politice listu pokračují i redaktoři listu Al-Ahram, odmítli kandidáty na editory,

kteří vybral šéf listu, a trvali na tom, že je vyberou sami. Ve většině mediálních společností obviňují dělníci vedení z korupce.

27. února 2011

Obyvatelé vesnice Rumeia blokovali po čtyři hodiny se zapálenými pneumatikami dálnici kvůli tomu, že se vládě nedaří bránit tomu, aby pekárny prodávaly dotovanou mouku na černém trhu.

Ve městě Manfalout v gubernorátu Assiut vstoupilo do stávký na 2 tisíce městských zaměstnanců, požadují lepší životní podmínky a obviňují představitele města z korupce. Naštvaní demonstranti zapálili sídlo někdejší vládní Národní demokratické strany.

Odstoupení správní rady firmy kvůli korupci požadují zaměstnanci Cairo Pharmaceuticals and Chemical Industries ve městě Shubra. Požadují též trvalé pracovní smlouvy a vyšší příplatky.

28. února 2011

Kvůli platům, korupci a pracovním podmínkám protestují dělníci z mnoha státních firem ve městě Helwán. V sit-in protestu pokračuje druhým dnem 1 500 zaměstnanců Arabské organizace pro industrializaci. Stávkou se odstoupení správní rady, potrestání představitelů, kteří mohou za úpadek firmy, a zlepšení finančních podmínek snaží domoci dělníci z Al-Nasr Company for Coke and Chemicals.

1. března 2011

Sit-in pořádá tisícovka dělníků Cairo Pharmaceuticals and Chemical Industries ve městě Shubra.

Stávku za vyplacení mezd, lepší platy, fixní pracovní dobu a oficiální dovolenou podle zákona vyhlásily tři stovky dělníků firmy Samuel Tex.

3. dubna 2011

Ve stávce je na 7 tisíc dělníků z dodavatelských firem správy Suezského kanálu, požadují stejné podmínky jako zaměstnanci, které zaměstnává přímo správa.

7. dubna 2011

Proti výluce a nařízení jednoměsíční placené dovolené protestovali dělníci firmy Arab Company for Radio Transistor and Electronic Appliances (Telemasr). V devadesátých letech firma zaměstnávala 3 tisíce lidí, počet postupně klesl až na pouhé dvě stovky.

11. dubna 2011

Sérii stávek zahájili dělníci 14 elektráren, jejich cílem je odvolání činitelů, kteří se provinili korupcí, a zákrok proti plundrování veřejných zdrojů.

14. dubna 2011

Desítky dělníků káhirské firmy Al-Nasr Automotive Company požadují, aby vláda splnila slib a vyplatila jim zbytek peněz za předčasný odchod do důchodu. Více než 3 100 dělníků této firmy bylo v letech 2005 a 2010 donuceno akceptovat předčasnou penzi. Před třemi lety továrna úplně zastavila výrobu.

11. dubna 2011

V Káhiře protestovaly dvě stovky výběrčích daní, požadovaly lepší mzdy a příplatky podle kvalifikace.

Ve městě Gharbiya demonstrovalo 1 200 dělníků z celkem 2 645 zaměstnanců tří továren firmy Financial and Industrial Company (EFIC) před sídlem vedení firmy za lepší mzdy a benefity.

Za tytéž požadavky demonstrovalo na 350 dělníků firmy Chipsy Company ve městě Monufia.

Ve městě Minufija na sever od Káhiry znovu vstoupili do stávký dělníci firmy Shebin El-Kom Textile Company, předtím ji na dva dny po dohodě s managementem přerušili. Firmu obvinili z toho, že manipulovala vyhozenými dělníky. Management 6. dubna povolal do továrny armádu, protože dělníci se snažili obnovit protest sit-in. Dělníci předtím drželi pětatřicetidenní sit-in protest proti pokusům indonéského managementu zbavovat se pracovní síly a rozebírat továrnu, aby mohli využít 152 akrů, na nichž podnik stál, jinak. Teď prohlásili, že sit-in protest neukončí, dokud nebudou jejich požadavky vyslyšeny.

23. dubna 2011

V průmyslovém centru Mahalla zahájily stávku 4 tisíce dělníků, spolu s manažerem, protestují proti růstu ceny bavlny.

Pokus o analýzu

Kroky

Dělnické boje můžeme rozdělit do tří stádií:

od 8. do 12. února (svržení Mubarak): období charakteristické spíše účastí dělníků na demonstracích než stávkami; účast pracujících dala vládnoucí třídě signál, aby byl Mubarak odstraněn;

od 13. do 23. února (konec druhé stávký v továrně Misr Spinning & Weaving co. v Mahalla al Kubra, největší továrně v Egyptě): šíření stávek, protestů sit-in a demonstrací;

od 24. února dosud (srpen 2011): konsolidace organizace (starých i nových odborů kontrolovaných dělníky a členy) a pokles stávek.

Lokalizace

Dělnické boje (stávky, demonstrace, protesty atd.) se samozřejmě odehrávaly ve velkých průmyslových centrech, tedy v Káhiře a okolí, v zóně u Suezského kanálu (města Port Said, Ismailia a Suez), v Alexandrii a deltě Nilu, kde je soustředěn textilní průmysl. Mimo tyto oblasti byly události izolované (Asyut atd.).

Třídní kompozice

Mnozí dělníci, kteří se účastnili stávek, pracovali v klíčovém egyptském průmyslu, v textilkách, ale nejen tam. Stávkami byly na několik dnů zasaženy i velké společnosti jako egyptský Telecom a SCA (Suez Canal Authority).

Pokud jde o dopravu, stávkovali dělníci z údržby v dílnách Tora, ale káhirské metro zastaveno nebylo. Národní dráhy (které vlastní rovněž metro v Káhiře) stávka zasáhla, ale nezastavila. Zaměstnanci káhirského letiště stávkovali, ale ne na dlouho.

Stávkou byly zasaženy dvě nemocnice, účastnili se jí i někteří lékaři, o složení stávkujících a organizaci stávek (pokud jde o pacienty) však nemáme přesné detaily.

Stávek se účastnili dokonce i zaměstnanci marginálních sektorů (řidiči sanitek, zaměstnanci opery, turističtí průvodci).

Požadavky

Požadavky pokrývaly základní potřeby dělníků: mzdy, mzdové struktury, bonusy, zdravotní záležitosti, přesčasy, ale rovněž změnu dočasných smluv na trvalé. Vyskytovalo se rovněž hodně požadavků na vyhození šéfů, kteří byli obviněni z korupce. Jen dva případy „solidarity s demonstranty“.

Metody

Zatímco požadavky jsou poměrně známé (alespoň jejich okruhy), informace o metodách organizace jsou dohledatelné těžko, s výjimkou velké textilky v Mahalla al Kubra, o níž víme, že v ní jednání se šéfy organizoval stávkový výbor.

Je též třeba mít jasno v tom, co se skrývá za protesty mimo stávek. Protest sit-in znamená obecně krátkou stávku (trvající několik hodin), během níž dělníci zůstávají vevnitř nebo před branou továrny, aby dali najevo nespokojenost. Demonstrace se mohou konat v rámci stávky, nebo mimo pracovní dobu. Tak tomu bylo například před Mubarakovým pádem, pokud jde o dělníky zahraničních společností v průmyslových zónách poblíž Suezského kanálu. Protože pracovali v dvousměnném provozu, demonstrovali, než se vrátili do práce.

V jedné továrně jsme viděli násilné konfrontace, stejně tak se odehrály při některých blokáдах ulic a jedné železniční linky v Káhiře – obecně však dělnické protesty neilustrovaly.

Úspěchy a neúspěchy

Kvůli nedostatku přesných dat nevíme, jaké byly výsledky celé řady stávek, kromě oné v Mahalla al Kubra. Protože však byly dělnické akce spíše „erupcemi“ než hlubokými vlnami, lze si představit, že ty požadavky, v nichž se daly udělat snadné ústupky ze strany vedení (například vyhození manažera), byly uspokojeny, jiné ne. Na obecné úrovni vidíme, že všechny tyto stávky byly a zůstaly minoritními, a to nejen co se týče jejich počtu v celoegyptském měřítku (s ohledem na to, že na většině pracovišť k ničemu nedošlo), tak v podniku, kde probíhaly (to je zřejmé i při nedostatku informací). Opět je třeba konstatovat, že stávka v Mahalla al Kubra byla výjimkou: poprvé trvala od 10. do 13. února, podruhé od 16. do 19. února – to ji zahájilo 12 tisíc dělníků (polovina z celkového počtu) a nakonec dosáhla 20 tisíc dělníků: to znamená, že stávka byla nejen silná od samého počátku, ale že dokonce dokázala získat ještě větší podporu. Poukazuje to na organizaci stávkujících, která šla od dílen až po celo-tovární úroveň a kterou završoval desetičlenný stávkový výbor, který byl zplnomocněn jednáním.

Jinak máme mnoho příkladů stávek, které začaly jako minoritní – a takové i zůstaly. Dokládá to příklad velkých firem (s mnoha provozů) jako SCA či Egypt Telecom. V prvním případě začala stávka se 42 procenty dělníky (z celkových 16 tisíc) a nedokázala se rozrůst. Ve firmě Egypt Telecom do stávky vstoupilo 10 procent dělníků (z 55 tisíc) – a tak to i zůstalo. Přitom samozřejmě platí, že ve firmě, kde je pracovní síla rozptýlena po mnoha (více než padesáti) pracovištích, je rozdělena do mnoha kategorií (výzkum, údržba, instalace...) a navíc je firma vedena silným protivníkem – evidentně schopným ředitelem,⁵⁹ který dokázal během posledních deseti let významně zvýšit produktivitu snížením počtu pracovní síly (o devět tisíc lidí) a reorganizací práce, aniž by musel čelit silnému odporu ze strany dělníků – je organizovat stávku extrémně obtížné.

Kromě sektorů, jimiž prošly stávky a v nichž se dělníci organizovali již v minulých letech (jako tomu bylo v textilkách v roce 2008), byla sebe-organizace v plenkách a pracující si na vše museli přicházet krok za krokem: předtím, než se dělníci pustí do kapitálu jako široké hnutí, se s ním musí utkat v menších šarvátkách.

V úvahu je třeba brát i to, že v Egyptě nejsou vtahy mezi dělníky a státem jako v západních zemích a k silné represí není nikdy daleko. V únoru a březnu dělníci těžili z jistého „vakua“ na straně státní autority (zejména policejních sil): osvobodilo to jejich energii. Stát však samozřejmě nezmezil a dělníci kvůli tomu posílili své nově vzniklé organizace. To vysvětluje jak vytvoření otevřených, veřejných nezávislých odborů, tak „podzemních“ spojení na úrovni pracovišť.

⁵⁹ Akil Beshar byl výkonným ředitelem Egypt Telecom od roku 2000.

A zapomenout nesmíme ani na další věc: dokud bude nejasný postoj dělnického hnutí k Muslimskému bratrstvu, bude se moc Muslimského bratrstva nad hnutím pořád vznášet jako černý mrak. V roce 2008 Muslimské bratrstvo veřejně odsuzovalo stávky. Bude ochotno a schopno konfrontovat stávky v nadcházejících letech?

A ještě něco halí budoucnost příštího dělnického hnutí v Egyptě do pochybností, a sice fakt, že v posledních měsících na dění zcela absentovaly dva sektory: armádou vlastněné továrny a velké hotelové resorty na břehu Rudého moře. Jak vysvětlit, že Mubarakova pádu nevyužil k organizaci stávek sektor 80 tisíc vysoce kvalifikovaných dělníků v prvním případě a 100 tisíc zaměstnanců, kteří pracují ve velkých „průmyslových“ hotelích v případě druhém? V armádou vlastněných továrnách je mzdová úroveň jistě vyšší a pracovní podmínky lepší než kdekoli jinde v Egyptě, lze tím však vysvětlit takovou pasivitu? Ať jsou důvody jakékoli, pokud budou trvat dál, bude snaha dělníků v budoucnu podkopávána.

ZÁVĚR

Demokratické požadavky, svoboda a komunismus

Co bylo spouštěčem dění?

Po událostech v Tunisku začali lidé nejprve protestovat proti vysokým cenám zboží a poté proti Mubarakovu režimu, jemuž se přičítala vina za vše špatné.

U kořene těchto sociálních výbuchů byl růst cen potravin a nezaměstnanost, zejména mezi mladými. Výdaje domácnosti na jídlo činí v těchto zemích kolem 40 procent všech celkových nákladů. V roce 2010 vyskočila cena pšenice, jejímž je Egypt největším dovozcem na světě, o 73 procent, kukuřice o 88 procent. Pro mnoho Egyptanů se stalo maso, ovoce a zelenina nedostupné.

Jakmile se ale lidé shromáždili na náměstí Tahrír (pokud jde o oblast Káhiry), setkali se s represí (která byla jediným prostředkem, který se vláda rozhodla použít) a začali prosazovat jako obecný cíl svobodu, svržení Mubaraka se stalo okamžitým požadavkem a prostředkem k jeho dosažení pak každodenní demonstrace, které ukázaly odvážné odhodlání lidí, doložené stovkami mrtvých. Navzdory násilné podobě tak byly první rioty zcela defenzivního charakteru.

V této souvislosti si stojí za to připomenout, že násilné jednání proletariátu není v žádném případě synonymem pro ofenzivní boj – a ještě méně pro dělnickou autonomii.

Jaké byly hlavní požadavky?

V téhle vlně lidových revolt zněly silně svobodomyšlné aspirace – a to z dobrého důvodu. Proletáři věděli velmi dobře, že jakýkoli protest, i ten nejvíc nenásilný, bude státem násilně rozdrčen. Poprvé uspokojili vykořisťování svou základní potřebu, potřebu praktikovat svobodu, na niž aspirují, ve svých vlastních bojích a skrze ně. V boji, který se vede nezávisle, lze dopřát slovům svobodu, mohou rozkvétat autonomní organizace a jednotlivci mohou rozvinout celou svou schopnost socializace. Jedině na tomto terénu může třídní boj absorbovat a rozřešit, v ohni boje, ty nejdalekosáhlejší svobodomyšlné aspirace občanské společnosti. A přístup tohoto typu je jediný vhodný k narýsování demarkační linie vymezující se proti demokratickým buržoazním požadavkům.

Žádná formalizace individuálních a kolektivních svobod v rámci státu nemůže být uspokojivá.

Na druhou stranu by bylo hloupé a krátkozraké odmítnout příležitost nabídnutou rozvolněním diktatury kapitálu a jeho státu – včetně případu, kdy se ono rozvolnění krystalizuje na buržoazně-demokratickém základě. Odmítnutí indiferentního postoje směrem k ústavním a institucionálním demokratickým změnám však nesmí směřovat k přímé ani nepřímé podpoře procesu restrukturalizace státu. Zatímco dělnická třída zaujímá pozice, které jsou ku prospěchu její organizaci a jejím bojům, je nezbytné, aby nezapomněla, že to je jen jeden moment v dlouhodobém boji za zničení kapitalismu. Pro dělnickou třídu je cestou vpřed vždy podporování svých vlastních požadavků. A to platí dokonce i pro okamžik, kdy začíná proces restrukturalizace akcí proletariátu a odehrává se „za horka“, v rámci ostré státní krize.

Po Mubarakově pádu zůstala policie, která byla obviňována z represí, „doma“ a na ulicích ji nebylo jistý čas, než se věci vrátily zase zpátky do normálu, vidět. Mezitím se lidé naučili sebe-organizaci a tomu, jak kontrolovat své sousedství a hlídat je před policií či Mubarakovými stoupenci. Takový stav věcí se však nerozšířil po celé Káhiře – ani netrval nijak dlouho. Absence kritiky na hlavu armády, která byla vždy prezentována jako ochránkyně „revoluce“, pomohla k tomu, aby lidé ulice opustili.

Co dělala v rámci tohoto hnutí dělnická třída?

Pro vítězství dělnické třídy je podle našeho názoru důležitá kapacita třídy, jednající v rámci hnutí, oslovit a přitáhnout k sobě skupiny a jednotlivce pocházející z jiných vrstev občanské společnosti. Problémem je, že v tomto případě byla proletářská věc zahalena klasickými demokratickými požadavky a mocenskou hrou uvnitř vládnoucích tříd. Velmi rychle se ukázalo, že povstalci nejsou schopni vnímat se jako výraz společenské třídy, která je nezávislá a která nemá vlast.

Třídy, která usiluje nejen o svržení autoritářských a zkorumpovaných režimů, ale také o zničení státu (všech států) a především o revoluční ustavení centralizované společnosti postavené na spolupráci, společnosti bez tříd, peněz, vykořisťování a útlaku.

Stejně jako tomu bylo v Iránu v létě a na podzim roku 2009, spočíval hlavní limit hnutí v tom, že dělníci nedostatečně využili základní zbraň, kterou mají k dispozici: stávkou. Tak se zbavili jediné pevné opory svého boje a zároveň formy boje, které je proti státu a šéfům, ať „domácím“, tak „zahraněním“ tou nejučinnější. Srdce vládnoucího systému v jakékoli zemi světa leží ve výrobě. Právě tam musíme udeřit.

Dělníci a utlačované třídy

Vydá-li se dělnická třída na obtížnou cestu, která je klikatá a během níž dělá pokroky a trpí porážkami, za komunismem (který je ze své podstaty antidemokratický), neznámá to, že nemá co dělat s demokracií či demokratickými požadavky či je k nim indiferentní. Naopak, dělnická třída má „zájem“ na tom, čemu se obecně rozumí jako Svobodě (svoboda vyjádření, svoboda pohybu atd.) – či k tomu nestojí v protikladu.

Je však třeba zdůraznit několik bodů:

- Během boje proti diktatuře či autoritářskému režimu prosazuje dělnická třída specifické svobody, které chce (či o to usiluje) přímo praktikovat a které jsou v souladu s obecným bojem proti kapitálu a státu (svoboda organizování se v továrnách, například).
- Vysvětluje ostatním utlačovaným třídám, že aby se tyto svobody vydobýly, je třeba též vést boj proti buržoazní perspektivě demokratického státu. To je perspektiva, která chce tyto svobody transformovat a zmrazit do zákonů udělených a podmíněných na základě sociálního smíru.
- Zatímco lidé touží po uspokojení své potřeby přímého vyjádření, dělnická třída vždy prosazuje takový boj a organizaci, aby se tyto požadavky transformovaly v žitou, a především přímou, nezprostředkovanou, praxi, v hnutí, které bude zpodobňovat nový řád, který bude založený na kooperaci a který překročí formu státu.
- Síla přesvědčení dělnické třídy je přímo úměrná její doložené kapacitě stát nezávislým společenským a politickým protagonistou, aktérem, na místech, která jsou její vlastní, na nichž „je doma“: v továrnách, v dělnických čtvrtích, ve veřejné dopravě, ve školách, nemocnicích atd. Moc a síla jejího přesvědčení, názoru, přesvědčování, argumentu závisí, stručně řečeno, na výkonu její přímé moci zničit kapitál a stát.

Co by mohlo následovat?

Stručné shrnutí aktuálního vývoje

Nyní, když oslavování Mubarakova pádu utichá, se v Evropě do popředí opět dostává krutá realita krize zhodnocování. Rozliční ekonomové odhadují, že v roce 2011 klesne HDP o jedno procento. Vývoz ropy, který představuje více než 40 procent veškerého zboží z Egypta prodaného v zahraničí, znovu poklesl kvůli menšímu růstu v Evropě. Turismus (představuje 20 procent HDP) zažil v první polovině roku 2011 pokles zákazníků o 40 procent.

Během nepokojů se zavřely mnohé zahraniční firmy – ne kvůli stávkám, ale z obavy z útoků, kvůli nesčetným přerušením dopravních služeb a dočasnému pozastavení bankovních činností. Státní příjmy snížilo dočasné uzavření Suezského kanálu. Poté zemi postihl nedostatek benzínu, který vedl k dalšímu růstu cen a k problémům s dopravou. Následovaly nedostatečné a nespolehlivé dodávky mouky a kukuřice. Po dva měsíce silně klesaly, spolu s poklesem globální poptávky po těchto komoditách, ceny potravin. V srpnu 2011 opět klesla inflace na nejnižší úroveň za 45 měsíců (8,5 procenta v údajích v roční souvztažnosti). Vládní potravinové dotace se od července zvedly, vzrostlo ale riziko, že tato pomoc bude smazána znehodnocením měny způsobeným fiskální krizí státu.

Pokud jde o civilní administrativu, zůstává obecně nevykonná. Zavření některých policejních služeben vytvořilo zóny, kde stát nemá kontrolu ve svých rukou. Na dveře rovněž klepe fiskální krize. S rozpočtovým deficitem ve výši 10 procent HDP v roce 2010/2011 se Egypt nejprve obrátil na Mezinárodní měnový fond, aby získal potřebných 10 miliard dolarů, a poté k bohatým sousedům ze Spojených arabských emirátů, což bylo politicky akceptovatelnější.

Kromě těchto vnitřních problémů existovaly i vnější negativní faktory: Válka v Libyi poslala domů stovky tisíc imigrantů, nyní nezaměstnaných. Jejich příchod znamenal jak významné zchudnutí jejich rodin, tak dramatický pokles peněžních převodů ze zahraničí. Peníze, které migranti posílali, kvůli tomu klesly během roku o 20 procent. Před povstáním tvořily tyto převody hotovosti, spolu s příjmy z turismu, 70 procent egyptských příjmů v tvrdé měně. Celou situaci navíc bedlivě sledovali zahraniční šéfové a obezřetně snížili svoje angažmá v zemi. Přímé zahraniční investice téměř kompletně zmizely (ačkoli mezi lednem a červnem roku 2010 dosahovaly více než 4 miliard dolarů).

Politické scénáře

Muslimské bratrstvo dosahovalo každým dnem víc a víc vlivu, postupně získávalo víc opor v občanské společnosti i ve státní mašinerii. Jeho konečným cílem je: získat na svou stranu část armády, skutečnou páteř státu, či přinejhorším souhlasit s trvalou dělbou moci s armádou.

Můžeme proto ale s určitostí říci, že je cesta Muslimského bratrstva k moci perfektně zaručená?

Možná že ne. Muslimští bratři mají před sebou na svém dlouhém pochodu k výkonné moci stále ještě mnoho překážek, které musejí překonat. Nemají-li vážné politické oponenty, nemají ani hegemonii nad všemi vrstvami společnosti v Egyptě. Velké množství rolníků a dělníků je k Muslimskému bratrstvu zdrženlivé či indiferentní. Muslimské bratrstvo si ještě musí definovat ekonomickou politiku a omezit se na navrhování řešení inspirovaných egalitářšjší distribucí národního bohatství přizpůsobených své zbožné víře.

Výrobní průmysl tvoří 20 procent HDP Egypta, zhruba stejně jako turismus. Úloha tovární dělnické třídy proto není v procesu reprodukce společenského kapitálu zdaleka nevýznamná. Je to dělnická třída s mnoha strukturálními slabími, která však ukázala, že ví, jak bojovat. Muslimské bratrstvo zatím rovněž nebylo schopno vyvinout specifický diskurz, jak se vztahovat k dělníkům a brát v potaz jejich tradiční požadavky ohledně platů a pracovních podmínek.

Během stávek textilních dělníků a dělnic v roce 2008 si islamisté zcela jasně vybrali stát na straně šéfu. Byla to záruka společenské a politické stability, z níž měl prospěch stát, který se restrukturalizoval, a armáda, která se spoléhala na pokračování režimu s několika povrchními úpravami. Fakt, že se Mubarakovo sesazení odehrálo bez větších problémů, ukazuje, že se dominantní třídy mohou o novou konfiguraci výkonné a zákonodárné moci opřít. Je to konfigurace, kde bude vždy armáda základním kamenem systému a kde se bude Muslimské bratrstvo prezentovat jako masová strana, strana občanské společnosti, režimu, který má dvě hlavy.

Mezinárodní prostředí

Vlna zesíleného nacionalismu, která vypukla na egyptských a tuniských ulicích, mohla znovuotevřít válečnou fázi se sionistickým státem. V některých podmínkách není za krize pro rekonstrukci národa nic jednoduššího než identifikovat vnějšího či vnitřního nepřítele a vyhlásit mu válku. Někdejší vnitřní nepřítel – Muslimské bratrstvo – má organická spojení s islamistickou stranou v Jordánsku a s Hamasem v Palestině. Hamas má poté velmi blízko k Sýrii a Iránu, které představují spolu s Hizballáhem v Libanonu mocné regionální napojení na mocenské koridory v Bejrútu. Hizballáh je poté úzce napojen na Damašek. Tento scénář je třeba brát v úvahu (i když si nemůžeme být jistí, co se stane), zejména jde-li o to, jak oslovit proletáře, kteří budou v eventuálních válkách, kdyby k nim došlo, potravou pro děla.

Více než kdy jindy představuje jak okamžité, tak historické zájmy dělnické třídy jedině politika, která je přísně proti-státní a defetistická. V regionu, o němž se bavíme, i kdekoli jinde.

Dělnická třída

Jak načrtnout přesnou rozvahu teď, kdy dělníci obecně řečeno přestali vystupovat otevřeně? Lze říci, že pro dělníky, kteří bojovali v únoru a březnu, ať svých požadavků dosáhli, nebo ne, to byla dobrá příležitost, jak se chopit výhodného okamžiku, kdy byla moc jako celek slabá, a stát zejména.

I když je stát oslaben v ne-demokratické společnosti (tedy společnosti, které scházejí orgány pro integraci konfliktů a zbývá jí je negovat skrze krutou represii), je to pro dělníky zcela jistě dobrým indikátorem toho, že nazrál čas, aby zkonsolidovali, čeho dosáhli, tj. rostoucí jednotu všech dělníků. Jak jsme ale poznamenali, existují dva negativní faktory. Dělníci se zaměstnáním s pravidelným příjmem ve významně velkých soukromých či státních podnicích jsou mezi proletáři minoritou – a v této minoritě bylo během nepokojů mnoho dělníků, kteří nic nedělali.

Zatím se opozice mezi „stabilními dělníky“ a těmi „bez rezerv“ nerozvinula. Vlivu, který má mezi významnou částí oné druhé skupiny Muslimské bratrstvo, však mohou později využít stát a šéfové, aby obě skupiny oddělili a postavili druhou z nich proti továrním dělníkům ve jménu islámu, národa a boje proti privilegovaným, kteří mají tak dobrá pracovní místa!

Proto v Egyptě musejí dělníci, kteří mají silnou pozici pro to, aby bojovali jako dělníci, zároveň vést boj za zájmy, které se týkají jejich specifických podmínek, ale též vyhledávat příležitosti pro expanzi bojového spektra, aby integrovalo i cíle, které zlepšují obecné podmínky chudých. To znamená věnovat speciální pozornost nezaměstnaným, pracujícím v černé ekonomice, kteří tvoří velkou většinu populace v Egyptě, a chudým rolníkům ve vnitrozemí.

LITERATURA:

v angličtině:

Bartolomeo, Anna Di – Fakhoury, Tamirace – Perrin, Delphine: Egypt – Migration Profile.

Beinin, Joel, (2001) Workers and peasants in the modern middle east, Cambridge University Press

Beinin, Joel & Lockman, Zachary (1988) Workers on the Nile: Nationalism, Communism,

Islam, and the Egyptian working class, Princeton University Press

April 2010. (http://www.carim.org/public/migrationprofiles/MP_Egypt_EN.pdf)

CIA World Factbook - Egypt (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>)

El Deeb, Bothaina: Social Statistics in Egypt. 2003.

(http://unstats.un.org/unsd/demographic/meetings/egm/Socialstat_0503/docs/no_32.pdf)

Gualdoni, Annabela: Egypt's Types of Employment. January 2011

(http://www.ehow.com/info_7756006_egypts-types-employment.html)

Ikram, Khalid: The Egyptian economy, 1952-2000: performance, policies, and issues. London 2006.

ve francouzštině:

Hélène Cottenet Ressources exogènes et croissance industrielle : le cas de l'Égypte. Tiers-

Monde Année 2000. Volume 41, Numéro 163.

Sophie Pommier Égypte, l'envers du décor. La Découverte 2008.

Confluences Méditerranée n°75

Martine Gozlan, Pour comprendre l'intégrisme islamiste. Albin Michel, 2002.

H. Tammam, P. Haenni, Les Frères musulmans égyptiens face à la question sociale : autopsie

d'un malaise socio-théologique. Institut Religioscope - Etudes et analyses – N 20 – Mai 2009

**"KDYBY DĚLNÍCI VE SVÝCH
KAŽDODENNÍCH SRAŽKÁCH
S KAPITÁLEM MALOMYSLNĚ
USTUPOVALI, JISTĚ BY POZBYLI
SCHOPNOSTI VYTVOŘIT
JAKÉKOLI ŠIRŠÍ HNUTÍ."**

**KARL MARX
MZDA, CENA A ZISK, 1865**